

TATAI SZÉNÁNYÁSZAT · TATABÁNYA · ÁLLOMÁSOK: FELSŐGALLA, TATABÁNYA, BÁNHIDA.

MAGYAR ÁLTALANOS ÜTEPÍTŐ R.T. 1928
 FRIEDRICH-ERŐS-FAHÉNYI GYÁR R.T. 1928
 ÉS
 GRANIT PORCELLÁN-ÉS KÖDENTÁRUGYÁR R.T. 1924
 IPARI ROBBANÁNYAGYÁR R.T. 1923
 HAZAI MECHANIKAI PALACKGYÁR R.T. 1900

BETONÁRUGYÁRTÁS
 AGYAGTÖCSEREPÉGYÁR
 AGYAGTEGLAGYÁR 1899
 KÁTRÁNY
 OLAJ
 BEREMENDI CEMENTGYÁR 1924
 NYERGESÚJFALUSI CEMENTGYÁR
 BAUKCEMENTGYÁR 1914
 MÉSZHIDRÁTGYÁR 1918
 BEREMENDI MÉSZTELEP 1934
 HEJŐCSABAI MÉSZTELEP 1914
 MÉSZEGETŐ ÜZEM 1903
 CEMENTGYÁR 1912
 MÉSZEGETŐ ÜZEM 1903

KŐBÁNYAÜZEM 1902

ALUMINIUMGYÁR 1940
 VILLAMOS ENERGIA SZOLGÁLTATÁS 1912
 KARBIDGYÁR 1921
 FERROSZILICIUM 1938
 SIKVÓ 1914
 GAZDASÁGI ÜZEMEK
 FÜRESZTELEP 1898
 FATELITŐTELEP 1920
 FAÜZEMEK 1914
 KOKSZBRIKETT 1929
 TEGLABRIKETT 1932
 BRIKETTGYÁR 1901
 TOJÁSBRIKETT 1904

ESZTERGOMMEGYEI BÁNYÁSZAT 1898
 BÓPSODI SZÉNÁNYÁK R.T. 1910
 ÜRÉNY-ZSILYÓLGYI MÁGY. KŐSZÉNÁNYA R.T. 1917
 ALUMINIUMÉRCBÁNYA ÉS IPAR R.T. 1927
 BAUKIT TRUST A.G.-ZÜRICH 1927

A MÁK

1891

50

1941

FEJLÖDÉSE

EV ALATT

A
MAGYAR ÁLTALÁNOS KŐSZÉNBÁNYA
RÉSZVÉNYTÁRSULAT

50 ÉVE
1891-1941

AZ IGAZGATÓSÁG KÜLÖN JELENTÉSE
AZ 1942. ÉVI ÁPRILIS HÓ 30-RA EGYBEHÍVOTT
ÜNNEPI KÖZGYŰLÉSHEZ

Tisztelt Közgyűlés!

1941. évi június hó 9-én mult ötven éve, hogy vállalatunk, a

Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat,

megtartotta alakuló közgyűlését. Ma,

ÖTVENEDIK ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSÜNK

napján, melegen köszöntjük tisztelt részvényeseinket és mély hálával, megilletődéssel és kegyelettel idézzük fel társulatunk alapítóinak nemes emlékezetét a multból. Munkájuk dús gyümölcsöket termett, hasznára vált a hazának és dicsőségére mindazoknak, akik a vállalat alapításában és fejlesztésében résztvettek. Ma nincs már az úttörők közül senki az élők között, de munkájuk él és szolgálja azokat a nemzeti célokat, melyeket maguk elé tűztek. Hálát adunk a Gondviselésnek, hogy ötven év sok vihara és viszontagsága közt lehetővé tette vállalatunknak nemzetközi mértékkel mérve is hatalmas arányú felvirágzását.

Az elmúlt ötven év felőleli hazánk iparosodásának legtermékenyebb évtizedeit. Ebben az időben vonult be vállalatunk, a köztudatban népszerűvé vált "M Á K", Magyarország közgazdasági életének történetébe és vált rövidesen e korszak tekintélyes gazdasági tényezőjévé, hajtóerejévé és energiaforrásává. Mint a jelentésünkhöz csatolt allegorikus rajz mutatja, a vállalatunkat jelképező szálfá terebélyes koronájának ágai gazdasági életünknek számtalan területét táplálják; mellékelt szállítási statisztikánk beszélő számoszlopai pedig bizonyítják, hogy a fejlődés útja felfelé vezet és vállalatunk emelkedése egyben hazánk gazdasági fellendülésének is hathatós tényezője.

Érdemes elődeink tapasztalatokon alapuló, soha el nem évülő hagyományait tiszteletben tartva és követve, a szociális és technikai haladás élvonalában, az új idők szellemében kívánunk tovább is dolgozni.

A Mindenható áldása kísérje vállalatunkat a boldog jövőendő útján !

B á n y á s z k ö s z ö n t é s s e l :

Jó szerencsét!

Alapítás (1891).

ötven esztendő távlatából pillantsunk vissza e mozgalmas évek történetére.

A társulat bölcsője Borsod megye ; őse, illetőleg előde a *Melczér Géza és Társai Czenter-Királdi Kőszénbányák Vállalata* volt. Ebből a vállalatból alakult lelkes, vállalkozó szellemű és áldozatkész férfiak közreműködésével a *Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat*. 1891. június 9-én volt az alakuló közgyűlés széki *Teleki Géza* gróf v. b. t. t., volt m. kir. belügyminiszter elnöklésével, melyen királdi *Hercz Zsigmond* és kutatótársasága megalapították a részvénytársulatot.

A társulat megvásárolta a nevezett vállalat ingatlanait, szénvagyont, szénkiaknázási jogait és beruházásait; az egri érseki szeminárium bányabérleti szerződését, mely magában foglalta az egri papnöveldének Királd, Mercse, Bóta és Uppony község határában elterülő szénvagyona kiaknázási jogát, magára ruháztatta; megvásárolta továbbá örök áron *Schlosser Albert* királdi "Albert"-bányáját. A M. Kir. Államvasutak Putnok állomását az "Albert-aknával 9 kilométeres normálvasúttal kötötte össze.

A társulat legközvetlenebb céljaul további szénterületek megszerzését és bányák kiépítését tűzte ki és ezt a célkitűzését erélyesen követte. 1893-ban megszerezte Sába és Bóta község nagykiterjedésű — 3000 kat. hold — szénterületeit, továbbá a Bán völgyében Barca, Bánhorvát és Bánfalva község 6000 kat. holdnyi területének szénkiaknázási jogait.

A gyorsütemű terjeszkedés, nagy kezdeti beruházások, a forgalmi eszközök szaporítása, az alaptőke ismételt emelését tették szükségessé. 1892-ben 200.000 forinttal, 1893-ban 400.000 forinttal szaporították az alaptőkét, úgyhogy az már 1894 tavaszán 1 millió forintra emelkedett. Ebben az évben megvásárolta a társulat a sajószentpéteri völgyben gróf *Szirmay Alfréd* üzemből levő bányáját, egész szénterületét, megváltván minden berendezését és tartozékát, a Sajószentpéter állomáshoz vezető rendesvágányú vasúttal együtt. Megszerezte Kápolna, Kondó, Alacska, Ludna és Berente község szénterületeinek kihasználási jogát. — 1895-ben megalapította a társulat külön érdekcsoporttal Sajószentpéteren a *Hazai Üvegipar Részvénytársaságot*, mellyel húsz évre, körülbelül évi 350.000 métermázsza szén szállítására kötött szerződést.

A sajószentpéteri nagyarányú beruházások a részvénytőkének 600.000 forinttal való emelését tették indokolttá. Ezek a részvények részben felülfizetéssel kerültek kibocsátásra ; a felpénz a tartaléktőkét gyarapította.

1895-ben a társulat kiépítette sajószentpéteri bányáit, megszerezte az ezen bányákkal szomszédos Xifkovich-féle szénbányát és az "Alfréd"-akna mellett levő rakodóval keskenyvágányú lóvasúttal kötötte össze, amivel teljesítőképességét jelentősen fokozta.

Tatabánya főtelep és a társulat fejlődése (1896—1914).

Nevezetes fordulatot jelentett a társulat életében az 1896. esztendő. Ebben az évben fedezte fel és kezdte feltárni a hatalmas tatai szénmedencét, amivel a vállalat súlypontja Borsodból a dunántúli bányászatra helyeződött át.

Nem véletlen műve, hanem esztendőik céltudatos munkájának, szerte az ország különböző vidékein éveken át tervszerűen és nagy költségek kockázatával folytatott geológiai kutatásoknak jól megérdemelt eredménye volt ez a felfedezés. Az a szénkutató társaság, mely a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat vezetésével 1896-ban a Vértes-hegység lejtőjén, Komárom és Fejér megye határán a hatalmas szénvagyont rejtő tatai szénmedencét felfedezte, sok esztendei beható tanulmányoknak, költséges munkának és szívós kitartásnak méltó jutalmát vette. Az első fúrások eredménye teljesen meddő volt, ami már-már kedvét szegte a vállalkozó csoportnak és csupán a szakemberek kitartó biztatásának volt köszönhető, hogy még egy utolsó fúróluk lemélyítését határozták el és ezzel végre a keresett eocéntelepet megtalálták. 1896 májusában a gróf *Esterházy* szabadrendelkezésű uradalom területén, Síkvölgyön, 116 méter mélységben 5.8 méter vastagságú, tiszta településű, beágyazásmentes széntelepet, szurokfekete színű, kagylóstörésű és 5267 kalória fűtőértékű kitűnő szenet, ez év július 28-án pedig Tatabánya területe alatt 79.1 méter mélységben 7.66 méter vastag, ugyanily minőségű széntelepet találtak. E várva-várt sikerek után nagyobb lendülettel folytatódtak a fúrások Felsőgalla, Bánhida és Alsógalla határában is. Az első akna nyitásának legalkalmasabb helyéül Felsőgalla, Bánhida és Alsógalla község hármashatárpontja mutatkozott, ahol 1896 karácsony estéjén érték el az ú. n. "tatai szénmedencét"; ekkor gördült ki az aknából az első csille szén, melyet azután évtizedeken át végtelen sorban a csillék százezei és milliói követtek. Ezzel a tatai szénbányászat alapja meg volt vetve. E helyen létesült az I. számú lejtősakna, a gróf *Esterházy* Ferencről elnevezett akna, évi 2 millió métermázsára szén termelésére.

A társulat közben fokozatosan szerezte meg a gróf *Esterházy* Miklós József birtokában volt tatai hitbizomány, a szomszédos gróf *Esterházy* szabadrendelkezésű uradalom, továbbá Felsőgalla, Alsógalla, Bánhida, Tarján, Környe és Szár község határában levő területek szénkiaknázási jogát. A terület szénvagyonát ekkor mintegy 1000 millió métermázsára becsülték.

A tatai szénmedence feltárása az ország gazdasági életére jelentős kihatással volt, minthogy Magyarország szénfogyasztása 1895-ben már 13 millió métermázsával haladta meg a hazai termelést és abban az időben gyáripárunk, különösen gép- és malomipárunk fellendülésnek indult.

Így lett a "tatai szén" a hazai ipar fejlődésének erőteljes tényezője és a munkások ezreinek kenyéradója, a tatabányai bányamű pedig nagyarányú műszaki berendezései, különösen központi elektromos erőműve és egyéb korszerű beruházásainak és felszereléseinek gyorsütemű kifejlődése folytán rövid idő alatt a monarchia legmodernebb szénbányáinak egyike.

Már 1897 végén két, célszerűen felszerelt, egyenkint évi 2 millió métermázsas teljesítményű lejtősakna adta a szenet, az üzemi épületek és lakóházak gyors ütemben emelkedtek, a telep hatalmas arányokban bővült, az új bányászat berendezése teljes erővel, úgyszólván lázas gyorsasággal haladt előre. A kitűnő minőségű tatai szén csakhamar általános kedveltségre tett szert és a szénpiac legkeresettebb cikke lett. Arra volt hivatva, hogy ne csak az országban, hanem Ausztriában is sikeresen versenyezzen a külföldi szenekkel. A Magyar Kir. Kereskedelmi Minisztérium a Magyar Kir. Államvasutak részére 8 millió métermázsas szénre kötött szerződést, évente 1 millió métermázsas lehívására. — 1896 május havában üzembe helyezték a bányából Bánhida vasúti állomáshoz épített rendesvágányú vasútvonalat. Mind a feltárási és beruházási munkálatok, mind az építkezések és felszerelések a modern technika akkori, legújabb vívmányainak alkalmazásával serényen folytak. A bányászattal összefüggő üzemeket, a szállítási, vízemelési és szerelési gépeket, valamint a sodronypályát villamos erőátvitelre rendezték be.

Merész újítást jelentett akkoriban az az elhatározás, hogy a tatai szénvagyon kibányászását, bár a széntelep 100—200 méter mélységben fekszik, nem függélyes, hanem végnélküli kötélzállítással felszerelt ún. lejtős szállítóakkal oldottuk meg.

A gróf *Esterházy* Ferenc tatai hitbizományi uradalommal a társulat 1897-ben 90 évre szóló szerződést kötött az uradalom szénterületeinek kihasználására.

Az alaptőke 1897-ben ismételt tőkeemelések révén már 3,400.000 forintra emelkedett, 1898-ban pedig 6,000.000 forintra, midőn a társulat megszerezte a Trifaili Kőszénbánya Részvénytársaság esztergommegei bányáit.

Az 1898. évben a hazai bányaművek termelőképessége már lényegesen túlhaladta a szükségletet. A szénfogyasztás hanyatló irányzata akadályozta a bányaműveket további fejlődésükben. Tatabánya terjeszkedését most már csak az ausztriai szén ki-szorítása mozdíthatta elő.

1899-ben kedvezőbben alakult a helyzet, a szénkereslet élénkült, a külföldi szénnel szemben sikerült tért foglalni Ausztriában is.

Tervbe vettük brikettgyár építését a dara- és porszén előnyösebb értéke-

sítése céljából. — Hazai munkások nagyobb számban való foglalkoztatására, illetőleg letelepítésére erélyes tevékenységet fejtettünk ki. A tatai telepen már akkor 6000-nél több lélek lakott, ezek emberséges elhelyezése, ellátása, egészségügyi és művelődési igényeinek kielégítése volt gondoskodásunk legfőbb tárgya.

Tatabánya termelőképességét jelentősen fokozta az 1900-ban feltárt, külfejtésre alkalmas, nagykiterjedésű széntelep. Ez a külszíni fejtés évek során át nagymennyiségű, kitűnő szénterméket szolgáltatott és előnyös fejtési viszonyainál fogva csökkentette a termelési költségeket.

A szünet nélkül folytatott, rendkívüli arányú beruházások természetesen rendkívüli tőkeszükségletet idéztek elő. A társulat előbb bankhitelekkel, a Wiener Bank-Verein és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank által nyújtott függő kölcsönökkel fedezte beruházási pénzsükségletét, majd nagyszabású külföldi kölcsön felvételével szerezte meg a Tatabánya kiépítéséhez szükséges jelentős tőkét. Külföldi, svájci és francia tekintélyes tőkecsoportok bizalma nyilvánult meg abban, hogy a társulat 1901. február 19-i rendkívüli közgyűlésén 12 millió aranyfranknyi elsőbbségi kölcsön felvételét határozhatta el. A kölcsön feltételei a vállalatra kedvezők voltak: 41 év alatt sorsolás útján törlesztendő 4 $\frac{1}{2}$ %-os elsőbbségi kölcsön, — bizonyosága annak, hogy mérvadó külföldi körök felismerték Tatabánya jelentőségét. E tranzakció teljesen megszilárdította a társulat alapjait és bányaművei további teljes kiépítését biztosította. Ezzel elhárult a tőkeszerzés gondja és az 1898-ban felmerült fúzió gondolata, a más bányatársaságba való beolvadás, nem kísértett többé. A társulat önállósága és fejlődése belátható időkre biztosítva volt.

A királdi bányában fellépett komoly technikai nehézségek okozták, hogy a társulat az 1898—1900. években nem fizethetett osztalékot. Ez időtől kezdve azonban az évi hozam emelkedő irányzatot mutat. A nyereség javarészét a társulat, óvatos osztalékpolitikát követve, mindenkor leírásokra és tartalékolásokra fordította, megerősödését ezzel szolgálván leghathatósabbban.

1901-ben a bányatelep "Alsó galla-bányatelep" elnevezés alatt saját vasúti megállóhelyet kapott a nagy arányokat öltött forgalom lebonyolítására, saját posta- és távíró-, jegyzői és anyakönyvi hivattal. A további fejlődés folyamán a bányatelep 1902-ben Tatabánya néven önálló községgé alakult.

A szépen megindult, nagyfontosságú ausztriai kivitel kedvezőtlenül befolyásolta a Budapest—Wien viszonylatban fennállott közvetlen díjtételekre vonatkozó egyezmény felmondása. Ez lehetetlenné tette a hosszabb időre szóló szénszerződések megkötését. Mindazáltal a helyzet javulásának reményében fennakadás nélkül folytattuk

új aknák lemélyítését és felszerelését. Minden aknát végnélküli kötéllel való szállításra rendeztünk be ; e berendezések célszerű és gazdaságos voltát külföldi szakértők is elismerték. Szükségessé vált a központi villamos erőtelep kétszeresére való kibővítése.

Tatabánya lakossága 1902-ben immár a 10.000 főt elérte; jelentékeny kiterjedése, kulturális és közintézményei, valamint forgalma tekintetében már vetekedett sok kisebb vidéki várossal. Templomai, iskolái, kisdudóvói, kórházai, tisztii és altisztii kaszinói, vízművei, a munkások részére szolgáló élelemtárai és zuhanyfürdő-berendezései a kor színvonalán állottak. — Székely munkások és alföldi kubikosok rendszeres letelepítésére irányuló törekvésünk sikerrel járt.

A tojásbrikett bevezetése külföldi szenek pótlására igen eredményes volt, ezért új brikettgyár építésével kiterjesztettük a brikettgyártást a mezőgazdaság különböző üzemei részére szánt téglá- és kockabrikettre is.

Az 1903. év a gazdasági pangás jegyében állt, a vállalkozási kedv szünetelt, új iparvállalatok nem keletkeztek, a viszonyok mostohasága ellenére mégis sikerült a fogyasztási piacot kibővíteni, különösen a briketteladás terén. Az általános ipari pangás idején is átsegítette a vállalatot Tatabánya közkedvelt termékeinek élénk kelendősége, így módjában volt a bányák kiépítését zavartalanul folytatni és termelését a külföldi szén rovására lényegesen fokozni.

Tatabánya modern műszaki berendezései közt jelentős szerep jutott az új, a szén pormentesítés eljárásnak, mely a bányatűz elleni védelmet a külszín épségben maradását minden eddigi módszernél tökéletesebben biztosítja és emellett nagy teljesítményekkel járó fejtésmód bevezetését tette lehetővé. Tatabánya hazánkban elsőül vezette be e nagy horderejű műszaki újítást, melyet néhány év alatt valamennyi aknában rendszeresített. A telep fejlesztése során épített új szénosztályozó 1904 végén megkezdte működését. A szén osztályozása a vevők igényeit fokozottan kielégítette.

Az éveken át tartott gazdasági pangást végre a fellendülés első jelenségei kezdték felváltani. Általános európai tünetképpen mutatkozott azonban a vagonhiány : a kitermelt szenet vagonok hiánya miatt nem lehetett maradéktalanul elszállítani, amiből jelentős hátrány származott.

1904-ben az éles versengés okozta árcsökkenés következtében az elért pénzügyi eredmény nem mutat a megnövekedett fogyasztásnak megfelelő arányokat. E jelenség abban az időben általános volt.

A központi erőtelep teljesítményét az 1906-ban felszerelt 2300 LE gőzturbina

megfelelően emelte, azonban a rendkívüli mértékben fellépett és az egész európai kontinensre kiterjedő vagónhiány hónapokon keresztül súlyosan gátolta bányáink teljesítőképességének kihasználását. Ily nehéz viszonyok ellenére sikerült Tatabánya széntermelését ez évben mintegy 20%-kal emelni. Az 1906. évre összes bányáink el voltak látva megrendelésekkel és biztos kilátás nyílt további emelkedésre. Az újabb terjeszkedés természetesen új feltárásokat és beruházásokat igényelt.

Az 1905. év őszi és téli időszakában bebizonyult, hogy a tatabányatelepi rakodóállomás és Bánhida vasútállomás a főidényben nem képes lebonyolítani a nagy forgalmat, miért is az állomásokat okvetlenül ki kell bővíteni. A M. Kir. Kereskedelmi Minisztériumnak bejelentettük, hogy új aknáinkat a szomszédos Felsőgalla állomásra függősínpályával szándékozunk bekapcsolni és ott nagyteljesítményű szénosztályozót építeni; kérelmeztük, hogy ezen állomás jelentékeny szénmennyiség felvételére alkalmas módon kiépíttessék. Kérésünket mind általános gazdasági érdekek, mind a M. Kir. Államvasutak érdekei nyomatékosan alátámasztották. A kormány az előterjesztést indokoltnak találta, megfelelt kérésünknek, ami lehetővé tette Felsőgalla állomás kibővítésének még ez év őszen való befejezését. Ezen időponttól szénzállításainkat racionálisan kettéválasztottuk; nyugat felé irányítandó küldeményeinket Bánhida állomáson, a kelet felé irányítandókat pedig Felsőgalla állomáson adjuk fel.

Az 1906. évi termelési előirányzat betartását súlyos akadályok hátráltatták, főleg a munkás- és vagónhiány. Legképzettebb szakmunkásaink egy részét Amerika ipari konjunktúrája, de még inkább Németország hatalmas ipari fellendülése vonzotta magához. Sajnáltuk képzett szakmunkásaink távozását és a magunk részéről a legjobb igyekezettel mindent megtettünk ennek elhárítására. Mindenkor az volt a törekvésünk, hogy munkásaink részére munka, kereset, lakás és ételmezés tekintetében oly helyzetet teremtsünk, mely a munkaadó és munkás közötti viszony emelkedettebb szellemű felfogásának megfelelően. Egészségügyi és művelődési intézményeinket, valamint munkásaink célszerű és jutányos ellátását szolgáló berendezéseinket oly színvonalon tartottuk, mely magasabb igényeket is kielégíthetett. Az általunk fizetett munkabérek elérték, sőt meghaladták a hazánkban szokásos legmagasabb kereseteket. Ennek ellenére egész esztendőn át nagy munkáshiány nehézségeivel kellett küzdenünk. Ez annál inkább sajnálatos volt, mert meggyőződésünk, hogy a nálunk elérhető keresetek alig maradtak a külföldiek mögött.

Az országszerte dívó 12 órás munkaszakról áttérvén a nyolcórás munkaszakra, ezzel jelentékeny áldozatot hoztunk munkásaink jólétéért, abban a reményben, hogy a megelégedett és állandóan megtelepedett munkásnép bányaműveink fejlődését elő fogja mozdítani.

Az 1907. év azon fontos feladatot tűzte elének, hogy az emberi munkaerőnek gépekkel való pótlását a bányászatban intenzívebb módon megvalósítsuk. Az olcsó munkabérek idején nem volt aktuális e törekvés, azonban időközben egyrészt a munkabérek tetemes emelkedése, másrészt a bányászati munkagépek tökéletesedése megérlelte a kérdést. Különböző típusú r é s e l ő g é p e k k e l kísérleteztünk és ezen munkarendszert sűrített levegővel hajtott r é s e l ő g é p e k k e l alkalmazásával 1907-ben általánosan bevezettük. Ezzel a Nyugat hatalmas technikai haladásával kívántunk lépést tartani.

Az 1907. évet élénk szénkereslet jellemezte. Bár munkáshiány és forgalmi akadályok időlegesen megnehezítették a helyzetet, az Egyesült Államok ipari válsága és Németország konjunktúrájának ellanygulása azonban megállította hazánkban a munkás-kivándorlás áradatát és 1907 őszén már elégséges munkaerővel rendelkezünk. A széntermelés emelkedett, jóllehet meg kellett küzdenünk a nyolcórás munkaszakra történt áttérés nehézségeivel és az ezáltal szükségessé vált műszaki berendezésekről és beruházásokról is gondoskodnunk kellett.

1908-ban már a IX. számú akna lemélyítése vette kezdetét. A társulat széntermelésének 73%-át már Tatabánya szolgáltatta. — Érdemes bányaaaltisztjeink aggkori ellátását méltányosan rendezendő, társaspénztári szerény nyugbéreiket a társulat, külön szabályzat alapján, a sajátjából egészítette ki.

Szakkörökben méltó feltűnést keltett 1907-ben a társulat azon elhatározása, hogy a Felsőgalla—Tatabánya államvasúti pályatest alatt elterülő jelentékeny széntelepet az eddigi, igen jól bevált iszaptömedékelési módszer alkalmazásával kívánja lefejtetni. E munkálat a későbbi évek folyamán is mindvégig fennakadás nélkül folyt, a nélkül hogy a vasúti forgalmat akár egy pillanatra is megzavarta volna.

1908-ban a VIII. és IX. számú aknák felszerelése kezdetett meg, 1909-ben pedig egy új, nagyszabású vízmű építése, mely a nagykiterjedésű telepet búsás mértékben látta el kitűnő ivóvízzel.

Az 1908. december 12-i rendkívüli közgyűlés a részvénytőkéket 20.000 db. új részvény kibocsátásával 12 millió koronáról 16 millió koronára emelte. E kibocsátásból a tartalékok 6 millió koronával erősödtek.

Az évek óta tartó erős vagónhiány miatt nem lehetett a kitermelt szenet teljes mennyiségében elszállítani, vagonrakományok ezreit a szabadban kellett tárolni, ami érzékeny veszteséggel járt. A helyzet végre 1912-ben a vagonhiány megszűnésével lényegesen javult.

Az 1910. év bő termése, a megállapodott politikai viszonyok és végül a pénzügyi téren jelentkező javulás kedvező hatással voltak az ipari életre és így a szénfogyasztás némileg fellendült.

Mészégetést Felsőgallán már 1904 óta sikeresen folytattunk. Alapos vizsgálatok és tanulmányok révén bizonyosságot szereztünk arról, hogy a Keselő-hegyen megállapított elsőrendű mész, valamint a kellő mennyiségben előforduló márga kitűnő minőségű cement gyártására igen alkalmas, elhatároztuk egy nagyszabású portland-cementgyár építését, évi 24.000 vagón cement gyártására.

Borsodmegye: bányáinkat 1910. augusztus 1-én a Kazinci Kőszénbánya Részvénytársasággal *Borsodi Szénbányák Részvénytársasága* cég alatt külön társasággá egyesítettük, mely vezetésünk alatt szoros kapcsolatban maradt társulatunkkal.

Köteles gondoskodással munkásaink jólétéről, létesítettünk egy társulati Munkás-Balesetbiztosító Pénztárat, megvalósítván bányamunkásaink javára az 1907. évi XIX. t.-c. rendelkezéseit oly értelemben, hogy balesetnél munkásaink ugyanazt a kártalanítást kapják, melyet a törvény más ipari munkások részére nyújt. E balesetbiztosítás terhét magunkra vállaltuk.

Új, modern kórházat, megfelelő méretű, új római katolikus templomot, tisztii és orvosi lakokat, iskolai és üzemi épületeket, valamint munkásházakat folytatólag nagy számban emeltünk, illetőleg bővítettünk. — Jelentékeny bányafaszükségletünk fedezésére megvásároltuk a gróf Kottulinszky-féle, mintegy 2900 kat. holdnyi vasmegyefenyőerdőség faanyagát, ennek kihasználására Németújvár állomáshoz 22 kilométeres iparvasutat építettünk. Ezen erdőszeg kitermelése évek sorára előnyös áron biztosította bányafaszükségletünk tetemes részét.

Bányászatunk és melléküzemei erőszükségletének, illetőleg erőtartalékainak pótlására 1912-ben hazai gyáraknál megrendeltünk egy 5000 LE gőzturbinát és ennek megfelelő kazántelepet, felsőgallai szénosztályozónkat pedig kétszeresére bővítettük. Munkásainknak a társuladójuk által biztosított, szerény aggkori nyugbérét méltányosan kiegészítettük.

1912 februárjában készült el alkalmazottaink nyugdíjintézetének Zoltán-utca 2—4. szám alatti első bérpalotája, melyben központi igazgatóságunk irodái modern, tágas helyiségekhez jutottak.

Az 1913-i üzletév kedvezőbb pénzügyi eredményében már részben iparvállalataink, főleg cementgyárunk kielégítő hozama is kifejezésre jut. Tatabánya évi szénszállítása ekkor már megközelíti a 20 millió métermázsát, a cementgyár termelőképessége napi 40 kocsirakomány. Ez utóbbi gyártmányunk minőségbeli felsőbbbsége mind szélesebb körökben vált ismertté. A cementgyárat 80 vagón napi teljesítőképességűre bővítettük és erőtartalékul megrendeltünk egy új Melms-Pfenninger rendszerű 10.000 LE gőzturbinát.

Az első világháború alatt (1914—1918).

A világháború kitörése 1914 derekán mélyreható zavarokat támasztott üzemeinkben. Munkásaink tetemes része, tisztviselőink nagyobbik fele hadba vonult. A háborús események további folyománya volt az összes üzemi anyagok folytonos drágulása. A megdrágult élelmiszereket munkásainknak — megélhetésüket könnyítendő — mélyen a beszerzési áron alul adtuk. Tatabánya termelése ez évben, fennállása óta először, alatta maradt az előző évinek.

A Tatabánya tőszomszédságában fekvő 6600 magyar hold kiterjedésű sík völgyi föld- és erdőbirtokot örök áron megvásároltuk. A terület szénjogát már korábban megszereztük. A vétel bányászati, erdészeti és mezőgazdasági célt szolgált, ez utóbbit munkásaink élelmezése érdekében. Hadbavonult munkásaink családjairól méltányosan gondoskodtunk. A hadbavonultak nyugbérigényeinek megóvása érdekében a háborús eshetőségekre is a társpénztári alapszabályok megfelelő módosításával intézkedtünk. Ezenkívül 300.000 koronás H á b o r ú s S e g é l y a l a p o t létesítettünk.

A következő években is hátráltatták a széntermelést a feltornyosult háborús akadályok és további visszaesést okoztak. Az üzemi anyagok, főleg a bányafa, ismét tetemesen drágultak, ami újabb erdővásárlásra indított bennünket. — Ekkor Tatabánya lakossága már 19.000 főnyi volt és a szomszédos községek nálunk dolgozó lakosai e számot mintegy 24.000-re emelték. Munkásjóléti és élelemtári berendezéseink a háború folyamán rendkívüli jelentőséget nyertek.

1916-ban, a világháború közepette, érkezett el társulatunk fennállásának huszonötödik évfordulójához. A világháború tombolása minden ünnepi hangulatot elnémított és a sors úgy akarta, hogy mostani ötvenedik évfordulónk ismét súlyos küzdelemben találjon bennünket. Negyedszázados jubileumunk alkalmából hagyományaink szellemében munkásaink és tisztviselőink ellátása, sorsának, jövőjének további biztosítása, munkásjóléti és művelődési intézményeink további erősítése jelentette főgondunkat. Háborús Segélyalapunkat 900.000 koronára emeltük. A háború okozta nehézségek fokozódtak, azonban a M. Kir. Államvasutak hathatós intézkedéseinek segítségével sikerült az előző évről visszamaradt szénkészletek nagy részét értékesíteni és ezáltal szállításainkat fokozni. A kézi munkaerő hiányának pótlására egy nagyszabású, 10.000 köbméteróra teljesítményű kompresszortelepet létesítettünk a sűrített levegőhajtású üzemek hajtóerővel való ellátására. Az ily üzemre berendezett rázócsatorna-, fúrókalapács- és réselőgép-felszereléseinket nagy mértékben szaporítottuk. A felsőgallai szénosztályozó mellett egy 150 vagón úrtartalmú szénsilót építettünk. A megdrágult

bányafát betonácsolatokkal igyekeztünk pótolni. Vasmegyei fatermelésünk e nehéz időkben a legmegbízhatóbb fabeszerzési forrásnak bizonyult. Csík megyében is szereztünk erdőállományokat; a Tatabánya tőzsomszédságában fekvő 2600 hold területű szári uradalmat munkásaink élelmezésének könnyítése céljából megvásároltuk.

Hadbavonult bányamunkásaink nagy része a széntermelés fokozása érdekében 1917 derekán hazabocsáttatott munkahelyére, ámde a súlyossá vált viszonyok lehetlenné tették a széntermelés színvonalának fenntartását. A drágaság által világszerte kiváltott általános bérmozgalmak, munkabeszüntetések következtek. 1917 tavaszán vissza kellett térnünk a háború miatt felfüggesztett nyolcórás munkaszakra, ami a munkateljesítményt fokozatosan csökkentette. A hatósági jellegű központok létesítése a munkások élelmezési ellátásának és az üzemi anyagok beszerzésének terén nem háríthatta el a mindinkább feltornyosuló nehézségeket. A drágaság-indokolta jelentős béremelések és bérpótlékok a termelési költségeket oly hatványozottan növelték, hogy minden előzetes költségszámítást megdöntöttek. A termelés rohamos drágulását nem lehetett teljességében a vevőkre áthárítani; a pénzügyi eredményt melléküzemeink hozama javította.

Nagyszabású népházat építettünk 1500 ember befogadására. Hogy esztergomi bányászatunkat is korszerűen és nagyvonalúan kiépíthessük, Tatabányáról kiindulón 30 kilométer hosszúságú, 63.000 volt feszültségű, háromfázisú villamos távvezeték építettünk tokodi bányánkhoz.

Pozsony megyében jelentékeny fenyőerdőállományokat vásároltuk; síkvölgyi tűzifánkat a Székesfőváros ellátására szállítottuk.

Felsőgallán elkészült a nagyarányú második függő- és sodronypálya berendezése, amely egyelőre csak a IX. és X. aknának, később azonban a tatai bányászat jövőjét jelentő egész területnek központosított szállítóberendezése lett, évtizedekre kihatóan egységesen megoldván a távolabbi aknák szállítási problémáját.

Társulati alaptőkénket 1918-ban 20.000 db. új részvény kibocsátása által 4 millió koronával 20 millió koronára emeltük. A tőkeemelést részint beruházási programmunk, részint az *Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Részvénytársaságnál* vállalt jelentős részesedésünk indokolta.

A világháború szerencsétlen kimenetele és hazánk kegyetlen megcsonkítása általános gazdasági helyzetünket is folytonos válságban tartotta. Közállapotaink a leromlás felé haladtak, a viszonyok a háború után még súlyosabbak voltak, mint a háború nehéz éve alatt. E válságos időkben csak üzemeink fenntartására — bár csökkent termeléssel — szorítkozhattunk, az új befektetéseket szüneteltetni kellett. Csak a IX. tömedékakna és a XI. számú lejtősakna lemélyítését tudtuk szerény mértékben folytatni. A háború

rendkívül késleltette a megrendelt gépek szállítását. — Érdeemes munkásaink részére 500.000 koronás Ü d ü l é s i S z a b a d s á g - A l a p o t létesítettünk, mellyel megvalósítottuk a fizetéses üdülési szabadságot.

A bolsevista rémuralom (1919).

A veszített háborúból gazdasági és szellemi romlás fakadt és ez melegágya lett a bolsevizmusnak, mely 1919-ben, négyhónapi uralma alatt, hazánk gazdasági életét feldőltte és csaknem a sír szélére sodorta. A bolsevizmus megszűntét a román megszállás követte. Az embertelenül kegyetlen békefeltételek ezeréves hazánk területének kétharmadát ellenséges szomszédainknak ítélték. E csapás kimerítette az ország gazdasági erejét; itthon mérhetetlen drágaság, külföldön pedig valutánk teljes elértéktelenedése lett a következménye. A súlyos helyzetből csak a termelő munka emelhetett fel bennünket. A kommunista tévtanok végsőkéig lerontották a munkakedvet, a szénhiány és a külföldi szén teljes kimaradása megbénította az ipart és mezőgazdaságot. Nem lehetett szó nagyobb befektetésekről, midőn a hazai ipar teljesen pangott, a külföldi piacokon pedig a politikai és gazdasági romlás megrendítette az ország hitelét. Az év első fele állandó küzdelem volt a rendbontás elemeivel, csak ősszel foghattunk hozzá a produktív munkához. A széntermelés természetesen mélypontjára zuhant, az 1913. évi termelés felén aluli mennyiségre. A közrend helyreállta után lassanként megindulhatott a munka ; a lakás- és munkáshiány okozta, hogy a széntermelés csak igen mérsékelt ütemben javulhatott. 1920-ban szibériai hadifogságban sínylődő magyar testvéreink hazahozatalára 400.000 koronás, a hazai szénbányászat fejlesztésének céljára 1 millió koronás alapot létesítettünk.

A trianoni békeparancs bilincseiben.

A reánk kényszerített békeparancs kegyetlenül megcsönkította és elviselhetetlen határok bilincsei közé szorította szerencsétlen hazánkat. Sem ezeréves jogaink, sem legegységesebb érdekeink nem részesültek oltalomban, ellenben ridegen érvényesültek ellenséges szomszédaink mohó követelései. A példátlan megcsönkítás elszakított bennünket az ország kétharmadrésztől, felsőmagyarországi és erdélyi szén-, érc- és sóbányáinktól, erdeinktől és így hazai bányafabeszerzési forrásaink legnagyobb részétől, valamint kiterjedt fogyasztóterületektől. Az élelmiszerek és ruházati cikkek árai hallatlan mértékben felszöktek, ennek szükségzerű következményeként a szénárak rendkívül magasra emelkedtek, bár nem érték el az iparcikkek áremelkedésének átlagát.

Az államrend helyreállta után végre 1921 tavaszán javulás jelei mutatkoztak, pénzünk vásárló ereje némileg javult. — A fogyatékos munkáslétszám pótlására mind

építkezéseink, mind munkásellátási és jóléti intézményeink gondos fejlesztésével minden célszerű intézkedést megtettünk. A széntermelést fokozhattuk, ami annál is inkább szükségét pótolta, mert a külföldi szén csaknem teljesen kimaradt és a hiányt a hazai bányák nem voltak képesek fedezni. Az új befektetések elszámolása kormányintézkedés értelmében történt; a mérlegszerű állag nem tüntette fel teljes egészében az új beruházások mérvét.

További új beruházási terveink nagyarányú tőkeszükségletet váltottak ki. Az 1920. május 20-i rendkívüli közgyűlés 20.000 db. új részvény kibocsátásával a részvénytőkét 24 millió koronára emelte; a felpénzt az Elsőbbségi Kölcsön Szolgálatára Rendelt Tartalék javára fordítottuk; a következő, 1921. június 6-án megtartott rendes közgyűlés pedig 40.000 db. új részvény kibocsátásával 32 millió koronára szaporította. A befolyt felpénz ismét az előbb nevezett tartalékokat gyarapította. Az akkori gazdasági viszonyok igen nagy tőkét igényeltek, a telepek nagyarányú kiépítése tehát nagymérvű pénzszükségletet jelentett. A széntermelés tetemes fejlesztése állami függetlenségünk szempontjából is a legfontosabb országos érdekek egyike volt. — Egy új közszolgáltatás, a v a g y o n v á l t s á g , amelyet egyszerre készpénzben leróttunk, növelte közterheinket.

A Felsőgallán épített k a r b i d g y á r elkészült. — A gép- és kazánház megfelelő nagyobbításával, a X. és XI. akna befejezésével, az utóbbit szolgáló szénszállító függősínpályával, elektromos és pneumatikus munkagépekkel, üzemi és lakóépületek nagy számával gyarapítottuk tovább beruházásainkat.

Elsőbbségi kölcsönkötvényeink és részvényeink egy része francia kezekben volt és a háború alatt kormányrendelet tiltotta az ellenséges kezekben lévő címletek kifizetését. Tartalékolással gondoskodtunk megfelelő fedezetről. — A rendkívüli értékelődés folytán beruházásaink könyvértékét jelentős leírásokkal csökkentettük.

Az 1921. év a társulat fennállásának h a r m i n c a d i k ü z l e t é v e . Számadataiban már erősen mutatkoznak az inflációs idők zavaró tünetei, az értéket jelentő számok eltorzulnak, az összehasonlítás lehetetlenné vált.

Fennállásának 30-ik évfordulóján a társulat, főleg Tatabánya hatalmas haladása következtében, eredményekben gazdag három évtizedre tekinthetett vissza. A haladó műszaki tudomány minden eszközét a vállalat szolgálatába állíthatta. A vasúti forgalmat már három állomás bonyolította le: F e l s ő g a l l a , T a t a b á n y a és B á n h i d a . A munkások átlagos létszáma 10.000, a telep lakosságának lélekszáma 24.000, az épületek száma 1.111. A munkások egészségügyi, vallási és művelődési ellátása a kor színvonalán áll. A szénszállítást már 10 modern lejtősaknából bonyolítják le függősínpályáink. A 23.500 LE teljesítményű központi villamosmű 462 villamosmotort hajt,

az összes aknák hossza 5788 méter, a függősín pályák hossza 5740 méter, az üzemben levő vágatok hossza 95.139 méter, a lefektetett bányavasutak és külszíni vasutak hossza 159.660 méter, a tömedékcsővezeték hossza 51.830 méter. — A harmincadik évforduló emlékének megörökítésére jóléti alapjaink erőteljes támogatásán kívül *Jubiláris J u t a l o m a l a p o t* teremtettünk, a társulat szolgálatában 25 évet eltöltött munkásaink és tisztviselőink jutalmazására.

Inflációs idők (1922—1924).

A valuta bizonytalansága állandó veszélyt jelentett, a gazdasági elszigeteltség, az ebből eredő nyomasztó drágaság, a szükségszerűen rendkívül felemelt adók, vámok, vasúti díjtételek terhei mindinkább súlyosbodtak. A visszamaradt hazai széntermelés következményeit megsínylette az ipar ; külföldi szén alig jött be és csak rendkívül magas áron. Széntermelésünket ez évben mégis 2¹/₂ millió métermázsával fokozhattuk. Idevágó kormányintézkedés mozdította ezt elő és beruházásaink erőteljes bővítésével, munkásaink bérének és segélyeinek többszöri emelésével értük el. A szén mindinkább megdrágult, azonban távolról sem a külföldi szénárak emelkedése mértékében.

A műszaki berendezkedés terén a mechanizálást folytattuk, a termelés gépi eszközeit túlnyomóan sűrített levegővel való hajtásra rendeztük be. A régebben megvalósíthatatlannak látszott *f r o n t f e j t é s t* eredményesen bevezettük. A vízemelési, iszapolási és légvezető csőhálózatot nagy átmérőjű csővezetékekkel bővítettük. A bányafa beszerzése mindinkább megnehezült, mert megcsonkított hazánknak elenyészően csekély erdőállománya maradt.

A bányamunkások betegségi és baleseti biztosításának reformját a kormány a társuládák szervezetében oly módon oldotta meg, hogy a bányamunkások a többi ipari munkásokkal azonos elbánásban részesüljenek, a betegségi biztosítás költségeihez a munkaadó a munkással egyenlő arányban járuljon, a baleseti biztosítás terheit az üzem egyedül viselje.

1922-ben az össztermelés mintegy 15%-kal növekedett; a szakadatlan általános drágulás ellenére termékeink és gyártmányaink fölényes minőségük mellett a legolcsóbbak voltak a piacon. Hogy a hazai fogyasztást a külföldtől lehetőleg függetlenítsük, üzemeink következetes bővítése mellett több olyan új iparvállalat alapításában vettünk részt, mely gyártmányaival hiánypótló hivatást teljesített, ezenkívül szénfogyasztóink körét bővítettük e működésünkkel. — *S z é n i p a r i e l ő k é s z í t ő t a n f o l y a m o t* nyitottunk és a kiváló tanulók részére ösztöndíjalapot létesítettünk. Megnyílt budapesti központunk közvetlen telefonösszeköttetése Tatabányával.

1922. november 25-i rendkívüli közgyűlésünk tőkét emelt, mely ezidőszert legutolsó részvénykibocsátásunk. A 82.000 db. új részvény részvénytőkének 32 millió koronáról 48.4 millió koronára emelte; a felpénz ismét az Elsőbbségi Kölcsön tartalékát gyarapította. Ekkori nagyarányú beruházási tevékenységünkről a mérleg távolról sem nyújt tájékoztató képet, mert idevágó kormányengedély alapján a beruházás tetemes részét az üzemszámlák viselték. — Turbokompresszortelepünket egy új, 20.000 m³/ó teljesítményű gépegységgel, központi erőművünket egy 15.000 LE teljesítményű gőzturbinával bővítettük, úgyhogy villamos központi erőművünk 35.000 LE teljesítőképességgel rendelkezett, ami bő tartalékot is jelentett. Villamos erőművünk most már saját nagy villamos energia-szükségletünk mellett esztergommegyei bányászatainknak, a nyergesújfalusi cementgyárnak és a környező községeknek szolgáltatott villamos energiát. Nagyméretű munkásuszoda és egy nagyobbarányú modern tisztviselői kaszinóépület egészítette ki befektetéseinket.

Mint hogy frankértékre szóló elsőbbségi kötvényeink már túlbőséges tartalékkal rendelkeztek az e célra szolgáló tartalékszámlán, az 1923. április 28-i közgyűlés elhatározta, hogy ezen tartalékból 435,600.000 koronát Részvénytőke-Számlánkra átutal, ezzel a nevezett számlát 484,000.000 koronára és 200 korona névértékű részvényeinket egyenként 2000 korona névértékre felemeli, egyben **R e n d k í v ü l i T a r t a l é k - a l a p - S z á m l á t** létesít. E művelet az inflációs helyzet szükségszerű követelménye volt.

Az 1923-i üzletév a széntermelésnek ismét 15%-os emelkedését tünteti fel. A szénforgalom még mindig kötött; a kormány 1924. március 15-én feloszlatta az Országos Szénbizottságot, azonban a szénárak megállapítása továbbra is az Országos Központi Árvizsgáló Bizottság hatáskörében maradt és így a szén hatodfél évvel a háború befejezése után még nem volt szabad forgalom tárgya. — Ez évben egyebek közt két nagy, modern fürdőmedencét építettünk; bányászaink gyermekeinek üdültetését külön jóléti alap terhére megkezdtük.

A háborús időkben, tekintettel az élelmezés nagy nehézségeire, munkásaink keresetük túlnyomó részét természetben: élelmiszerekben és ruházatban kapták, jóval beszerzési árainkon alul. Ezt a kényszerű háborús bérrendszert 1924 elején megszüntettük és bányatelepeinken visszaállítottuk a készpénzben való bérfizetési rendszert. A normális bérrendszer visszaállítása előnyösen befolyásolta a széntermelést. A pénzérték folytonos süllyedése ellenére összes üzemágainkat fejlesztettük, beruházásainkat folytattuk. Berendezéseink tökéletesítésének eredménye volt, hogy a vágár békebeli teljesítményének már kb. 93%-át érte el. — Nagyméretű földalatti szivattyútelepeinkkel, nagyteljesítményű, új vízhűtőtornyainkkal és egyéb célszerű berendezéseinkkel mind

földfeletti, mind szintalatti üzemeinket tökéletesítettük. A benzines biztonsági lámpák helyett villamos akkumulátoros bányalámpákat vezettünk be. Tatabánya távvezetéki villamos energia-ellátását elvállaltuk.

Az 1924 tavaszán kitört, öt hétig elhúzódott országos bányászsztrájk termelésünket erősen hátráltatta. A sztrájk leküzdése után Tatabánya kipótolta a visszamaradás javarészét. Ez év utolsó hónapjaiban a bánya napi termelése már elérte a 700 vagónt, a békeidők csúcsteljesítményét. — Az üzemek és a lakótelepek nagyvonalú fejlesztését folytattuk. — Ez évben az infláció már oly mérvet öltött, hogy mérlegbeli számadatainkat teljesen eltorzította.

1925. február elején munkásainktól a munkahelyen való felváltást, ezzel tehát a békebeli 8 órás munkaidő teljes visszaállítását kívántuk. E követelésünk heves sztrájkot váltott ki, mely, sajnos, február 3-tól április 14-ig, tehát 10 hétig tartott és 3 millió métermázsza szén kiesését okozta. A mozgalom lezajlása után a teljes rend és munkafegyelem visszatért telepeinkre. Altisztjeink nem csatlakoztak a sztrájkhoz, rendzavarás nem történt. A munkásság belátta, hogy saját érdekeit szolgálja a legjobban, midőn a békebeli rendhez visszatér.

A gazdasági konjunktúra általános hanyatlása, a gyáripár és a MÁV szénfogyasztásának visszaesése huzamosan gátolta a fejlődést. E körülmények, továbbá a bányamunkások említett sztrájkja igen érzékenyen csökkentették a széntermelést.

Újértékelésű mérleg (1925).

Társulatunk 1925. január 1-re a 7000/1925. P. M. számú rendelet alapján a kereskedői mérlegvalódiság helyreállításának céljára újértékelésű megnyitómérleget készített, melyet az 1926. április 30-án megtartott közgyűlés megállapított és jóváhagyott. Vagyontárgyaink újértékelését pengőben a leggondosabb, szakszerű becslésekkel végeztük. A mérleg eredményeként kitűnt, hogy társulatunk 1925. január 1-én P 72,600.000.— tiszta vagyonnal rendelkezett, tehát 242.000 darab részvényünkre egyenként P 300.— tiszta vagyon esett. Ehhez képest 242.000 darab részvényünket egyenként 200 pengőre felértékeltük, a Részvénytőke-Számlára 48,400.000 pengőt írtunk, továbbá a Tőketartalék-Számlára részvényenként 100 pengőt, összesen tehát 242.000 db. részvény után 24,200.000 pengőt fordítottunk. Óvatos pénzügyi politikánkkal sikerült a társulat vagyonát e nehéz időkön átmenteni, sőt gyarapítani.

Az 1926. üzletév már $3\frac{1}{3}$ millió métermázsával emelte a széntermelést, főleg az angol szénbányászok hathónapos sztrájkja nyomán keletkezett rendkívüli európai szénkonjunktúra hatása alatt. Az angol szén teljes kimaradása lehetővé tette a magyar szenek kivitelét távoli országokba is és ezen kivitel jelentősen hozzájárult a hazai

termelés időleges fellendítéséhez. Tatai szénünknek ez időben jó vevője volt különösen Olaszország, azonban állandó piacunk nem maradhatott a túl magas szállítási költségek következtében. — A gyermekvédelmet munkásaink gyermekeinek ingyenes nyaraltatásával, a telepen megnyitott anya- és csecsemővédő intézettel, ingyentej-akcióval sikeresen folytattuk.

Az 1925. évi XXXIV. t.-c. alapján a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium közzétette a bányamunkások nyugdírbiztosításáról szóló rendeletet, mely 1927. január 1-én lépett életbe. E biztosítás a széntermelés költségeit jelentősen terheli. — **A H a z a i S z é n b á n y á s z a t o t F e j l e s z t ő A l a p u n k** kamatait a hazai bányászat körébe vágó szakmunka jutalmazására fordítjuk. A munkabéreket a kedvezőtlen konjunktúrában sem csökkentettük, amivel sikerült telepeinken a nyugalmas munkamenetet megteremtünk. Alkalmazottaink nyugdíj járandóságát vagyunk átmentése arányában, tehát teljesen valorizálva kell fizetnünk az 1926. évi XVI. t.-c. értelmében. Elégséges tartalékfedezet hiányában szükségesnek mutatkozott alkalmazottaink 1901-ben alapított nyugdíjintézetét két ízben 1—1 millió pengős rendkívüli juttatással erősíteni.

Az 1927. évben a gazdasági élet terén javulás jelentkezett, az építkezés megélénkült, a szénkereslet fellendült. Az előző év széntermelésében az angol bányász - sztrájk által előidézett rendkívüli szállítás is bennfoglaltatott, ezért nem mutathatott fel az 1927. év az előzővel szemben emelkedést, bár a belföldi fogyasztás növekedett.

A földtulajdonosokat megillető bányabért a 760/1921. M. E. sz. kormányrendelet a szén mindenkori átlagárának másfél százalékában állapította volt meg. Ezen kivételes rendelkezést az 1927. január 30-i 762/1927. M. E. sz. rendelet hatályon kívül helyezte, a terrágiumot most már az aranyfilléres alapon kell fizetnünk. A felemelés drágító tényezőként hatott. — Örök áron megvásároltuk a szomszédos **n a g y n é m e t e g y h á z a i** széntelegeket, melyek összefüggenek tatabányai szénvagyunkkal. — A bányatelepeinken fennálló társaságok nyugdírbiztosítása az 1925. évi XXXIV. t.-c. értelmében 1927. január 1-én beolvadt az Országos Társadalombiztosító Intézet bányanyugdírbiztosítási ágazatába. — A XII. lejtősakna berendezése, elektromos hajtású rázócsúzdák és elektromos réselési kísérletek, iszapvezeték-hálózatunk kiépítése és végül a **b a u x i t c e m e n t g y á r** építése merítette ki munkatervünket. A *Magyar Dunántúli Villamossági R.-T.* tatai égőpalánkkal végzett sikeres kísérletek után **B á n h i d a** község területén építette fel nagyszabású villamos energiafejlesztő telepét, hazánk egyik legnagyobb villamos erőművét. Palaszenünk ezzel igen jelentős új fogyasztót nyert. — Alkalmazottaink nyugdíjintézetének Kossuth Lajos-téri bérpalotája felépült, de az építkezés drágasága túlkiadást okozott. Ennek fedezésére és hogy tisztviselőink nyugdíját

fokozatosan a békebeli színvonalra emelhessük, az évi nyereségből 1 millió pengőt utaltunk át a nyugdíjintézetnek.

Az 1928. év nem hozhatott számottevő változást, a trianoni határok között és a szomszédállamok elzárkózottsága mellett a gazdasági megerősödés nem következhetett be. Hogy ennek ellenére mégis 1.2 millió métermázsával emelkedhetett termelésünk, azt a hazai ipar pártolását célzó, korszerű kormányintézkedések segítették elő.

Az 1929. január 1-én életbelépett 1928. évi XL. t.-c. értelmében társulati nyugdíjintézetünknek elismert vállalati nyugdíjpénztár jellegével való fenntartását határoztuk el közgyűlésünk hozzájárulásával és nyugdíjintézeti alap-, szabályainkat ehhez igazodóan módosítottuk. A nyugdíjintézet mindenkorai vagyonának évi 6%-os kamatoztatását szavatoltuk mindaddig, míg az intézmény matematikai mérlege évi 4%-os hozadék alapulvétele mellett egyensúlyba nem kerül. — Társulatunk szén vagyonát a Nagynémetegyházával szomszédos csordakúti szénjogok megvásárlásával gyarapítottuk. Villamosítási érdekeltségeinket jelentősen kiterjesztettük. Vízemelő berendezéseinket, szivattyútelepeinket bővítettük és a XII. akna berendezését folytattuk. Kísérleti telepet létesítettünk a tatai szén feldolgozásának, a szénelpárlásnak bevezetésére.

A hazai gyáripár életképességét igazolta, hogy a világpiaci viszonyok súlyosbodása ellenére 1929-ben széntermékeink fogyasztása további számottevő emelkedést ért el. Ez időben az építkezési ipar terén hanyatlás mutatkozott és következésképpen a cementfogyasztás csökkent, azonban széntermelésünk 1.3 millió métermázsával emelkedett és brikett-termelésünk az előző évinek csaknem kétszeresét érte el. Villamosítási érdekeltségünket tovább terjesztettük. Felsőgallai Újtelepünkön római katolikus templomot emeltünk, ottani iskolaépületeinket és a munkáskaszinót bővítettük. A Magyar Dunántúli Villamossági R.-T. palaszénnel való ellátására nagyobb szabású palatörő-, keverő- és mérlegelő-berendezést építettünk.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1930. augusztus 28-án meglátogatta tatabányai üzemeinket, megtekintette munkásjóléti intézményeinket és legmagasabb elismerését fejezte ki.

Új gazdasági válság (1931—1934).

Az 1931. év derekán töltötte be társulatunk fennállásának negyvenedik esztendejét. Az idők komor hangulata nem volt alkalmas az ünneplésre, csupán arra, hogy visszatekinthettünk négy évtizedes törekvéseinkre. — A gazdasági hanyatlás és pesszimizmus korszaka következett. A világpiacokon rendkívüli ársüllyedés, világkrízis,

a termelés megbénulása, soha nem látott arányú munkanélküliség. A válság a gazdasági élet minden rétegét súlyosan érintette, de elsősorban mezőgazdaságunkat támadta meg létalapjában. A kifejlődött iparellenes hangulat igazságtalan volt; hiszen az ipar és a bányászat is lényegesen visszaesett a fogyasztás súlyos válsága következtében. A csaknem 3 millió métermázsával csökkent tatai széntermelés mellett árainkat is leszállítottuk, ezzel együttjárt a termelési és üzleti költségek viszonylagos emelkedése; mindezek folytán a társulat hozama tetemesen visszaesett az előző évekkal szemben. Az építkezés úgyszólván teljesen megállt, úgyhogy mész- és cementtermelésünk is csökkent.

A gazdasági depresszió világszerte a végsőkig elmélyült. A nemzetközi tőke megcsappant bizalma kiélesítette a világgazdasági válságot, melynek hullámai hozzánk is eljutottak. Az év július 14-én elrendelt bankzárlat és az életbeléptetett devízakéneszergazdálkodás mellett az egész gazdasági életre ránehezülő krízist még fokozta a rossz termés és ugyanakkor a mezőgazdasági termékek világpiaci ára katasztrofális mélypontra esett. Kormányunk és a Magyar Nemzeti Bank mindent megtett, hogy pénzünk értékállandóságát megóvja, az inflációt elhárítsa, az év végén azonban elkerülhetetlenné vált az ú. n. t r a n s z f e r m o r a t ó r i u m a külfölddel szemben fennálló kötelezettségek tekintetében. E rendelkezés következtében az 1901. évben kibocsátott 12 millió névértékből még fennálló 4,124.500 franknyi elsőbbségi kölcsönünk kamatszelvényeit és kisorsolt részkötvényeit nem fizethettük tovább közvetlenül a birtokosok kezéhez, hanem a Nemzeti Banknál a Külföldi Hitelezők Alapja javára tartozunk beszolgáltatni. Sajnálatos volt, hogy fizetési készségünk és képességünk birtokában — bár természetesen mélyreható állampénzügyi érdekből — nem tehetünk eleget a külföldi kötvénybirtokosokkal szemben vállalt kötelezettségeinknek. A nemzetek közti vetélkedés és elzárkózás, egyes gazdaságilag erős államok magatartása, a békeszerződésekhez való oktalan merev ragaszkodása mindvégig megakadályozta a javulási folyamatot. A széntermelés visszaesése mellett az árak lemorzsolódása is érezte hatását évi mérlegünkben. A külföldi szén behozatalát a kormányhatóság szűk korlátok közé szorította, ami fokozta a keresletet a háztartási célokra való brikettek iránt. — Az aknában jól bevált gumiszalagszállítás felszerelését folytattuk. Fej tőkalapácsokkal eredményes kísérleteket tettünk.

Az 1932. üzletév is a világszerte pusztító gazdasági válság hatása alatt állt. A nemzetközi áruforgalom mesterséges lekötése, egyes nemzetek elzárkózása, önellátásra való törekvése jellemzi a helyzetet. A politika szempontjai mellett háttérbe szorulnak a legfontosabb gazdasági szempontok. A világháború nemcsak emberéletben és javakban okozott mérhetetlen pusztítást, hanem a világgazdaság egyensúlyi állapotát is felborította.

Az országos jelentőségű szociális probléma, a munkáskérdés napirendre került: választanunk kellett a munkások nagy részének elbocsátása vagy munkaszünetnapok beiktatása között. A racionális gazdálkodás szempontjából társulatunkra kedvezőtlenebb megoldást választottuk. Tatabányán 73 szünetnapot tartottunk ez évben. Segítenünk kellett munkásainkon, hogy a nehéz időkön át kitarthassanak. Törekvésünk nem volt eredménytelen, összes szállításunk csak 2.25%-kal csökkent, holott a hazai iparvállalatok ez évben 14%-kal kevesebb belföldi szenet fogyasztottak az előző évinél. A nehéz helyzettel küzdő mezőgazdaság szénellátását megkönnyítendő, az e célra szállított szén és brikett árát 10%-kal mérsékeljük. Ugyancsak kétízben is mérsékeljük a háztartási szén és brikett árát. Beruházások terén csak az üzem folytonosságát biztosító berendezések csekély kiegészítésére szorítkozhattunk.

Az 1933. év a világválságot kimélyítette, a fogyasztás és életszínvonal tovább hanyatlott, a gazdasági nyomottság nem enyhült. Az ipari és mezőgazdasági termelés összezsugorodott, a szénfogyasztás sem mutatta javulás jeleit. Bár a romlás ütemében bizonyos lassúbbodás állt be, de a kibontakozás lehetősége még teljesen bizonytalan volt. Az előző évi 73 szünetnap helyett 91 szünetnapot volt kénytelen Tatabánya beiktatni. A szünetnapok állandó beiktatása részünkről a társadalomnak hozott áldozatot jelentett. — Egy új, különleges közteher jelentkezett, a s z é n a d ó , melyet a M. Kir. Pénzügyminiszter úr a gabonaárak feljavítása céljára 1933. június 11-én kiadott 1300/1933. P. M. sz. rendeletével léptetett életbe. Ezen adó mérve nem a szén minőségéhez, hanem részben termelési, részben az értékesítési tényezők alakulásához kötött. Indokolt aggályainkat illetékes helyen előadtuk. — A mezőgazdaság válsága következtében a mezőgazdasági szénfogyasztás csökkenése hátrányosan hatott termelésünkre. A mezőgazdasági célra szállított szén és brikett árát 1933-ban újra mérsékeljük. Szénkivitelünk a szomszéd államok mind szigorúbb elzárkózása következtében tovább hanyatlott, viszont a központi fűtéseknek hazai szénre való átalakítása nagyobb mérvben folytatódott. — Tatabányán az iszapolásnál eternitcső beépítésével tettünk kísérletet.

Az 1934. év végre némi javulást — 1 millió métermázsza emelkedést — hozott a tatabányai széntermelésben. A mezőgazdaság, a vas-, gép- és villamosüzemek szénfogyasztása emelkedett, egyéb szakmák fogyasztása tovább is hanyatlott. A munkaszüneti napok száma Tatabányán még mindig 79. — Szénkivitelünket a szomszédállamok mesterségesen gátolták. A M. Kir. Államvasutak előkészültek a személyforgalomnak nyersolaj- és benzinüzemű sínautobuszokra való részbeni átállítására ; ugyanakkor úgy intézkedtek, hogy szekéren és teherautókon szén ne legyen szállítható. — A szénjövésztést a jól bevált pneumatikus fejtőkalapácsokkal széles mederben folytattuk. — Az újabb joggyakorlatnak megfelelően nyereség- és veszteségszámlánk ez évben már

üzemeink és egyéb hozadékaink bruttó-bevételeit, másfelől összes üzemi és üzleti kiadásaink, adó- és illeték-, valamint szociális terheink összegeit elkülönítve tünteti fel.

Kibontakozás (1935—1937).

Hazánk gazdasági életében az 1935. év folyamán az előző évekhez képest további javulás állt be, a válság mélypontját az 1933. és 1934. év jelentette. Széntermelésünk emelkedése $1\frac{1}{2}$ millió métermázsát tett ki, eredményszámlánkon azonban a javulás csak csekély mértékben mutatkozott, mert a nagyobb termelés elhelyezése az árak további lemorzsolódását vonta maga után. A helyzet visszasságát jellemzi, hogy az ország szénfogyasztása 11.44%-kal emelkedett, a közgazdasági élet minden terén már élénkülés volt észlelhető, azonban a szénárak a verseny következtében csökkentek. A csehszlovák kormány lényegesen leszállította a magyar szénnek a szomszédos szlovák területekre bevihető mennyiségét. — Tatabányán ez évben 66 szünnapot kellett beiktatnunk. Szomorúan emlékezetes szerencsétlenség történt 1935. július 14-én. A tatabányai IX. lejtősakna légközléjében a szén öngyulladásá bányatüzet okozott, mely egy reményteljes fiatal mérnökünk és három derék vájárunk életét oltotta ki. A mentőmunkálatok közben rangkülönbség nélkül megnyilvánult bajtársi összetartás a kötelességteljesítésnek és önfeláldozásnak megható példáit szolgáltatta.

Az 1936. üzletév a gazdasági helyzet folytatólagos javulását tükrözi vissza, bár a nemzetközi gazdasági forgalom akadályai változatlanul fennállanak. A 300/1936. M. E. számú kormányrendelet a külföldön is forgalom tárgyát alkotó értékpapíroknak, tehát társulati részvényeinknek és kötvényeinknek is számjegyzékbe vételét, *n o s z t r i f i k á l á s á t*, rendelte el és behozatali tilalmat léptetett életbe. A nemzetközi pénzforgalmat további szigorítások korlátozták. — Széntermelésünk csekélységgel emelkedett, bányáink teljesítőképessége nem volt kihasználható. Tovább is munkaszünnapokat kellett beiktatnunk, a szénárak lemorzsolódása folytatódott. A kivitel Ausztria felé tovább hanyatlott. Szénosztályozó berendezéseinket korszerűen kiegészítettük. Oroszlány községben telepített új aknáinkhoz a távvezeték építését megkezdtük. Villamos energiát szolgáltató vállalatunk az áramszükséglet növekedéséről számoltak be.

1937-ben a világgazdasági helyzet tovább javult, hazánkban az ipar és mezőgazdaság szintén kedvezőbb helyzetbe jutott. Széntermelésünk az időközben megnyílt orosz-lányi bánya termelésével együtt csaknem 3 millió métermázsára emelkedést ért el. A rohamos kereslet bányáink teljesítőképességének erőpróbája volt. Hagyományos munkáspolitikánk eredménye nyilvánult meg abban, hogy az igényléseket mindenkor kielégíthettük és a piac minden követelményéhez azonnal alkalmazkodhattunk. Az egész

ipar, a vasút, hajózás és a mezőgazdaság egyaránt kivette részét a szénfogyasztás emelkedéséből. Az egyetemes magyar közgazdaság érdekében erőteljesen folytattuk több év óta kifejtett oly irányú akciónkat, hogy a hazai szenek térhódítása a központi fűtéseknél és a háztartási tüzeléseknél fokozódjék. Tatabányán erdei iskolát nyitottunk, a gyermeknyaraltatást jelentősebb mérvben megismételtük. Szociális rendeltetésű kiadásaink összege az 5 millió pengőt meghaladta. — A törvényhozás a gazdasági életben alkalmazottak munkaidejét, legkisebb munkabérét és fizetési szabadságát korszerűen szabályozta. E helyütt is megemlítjük, hogy mi a bányamunkások nyolcórás munkaidejét már a világháború előtt rendszeresítettük. — A XIV. lejtősakna mélyítését befejeztük, a központi erőmű bővítése céljára egy 16.000 kW teljesítményű gőzturbinát rendeltünk meg. Az érdekkörünkhöz tartozó vállalatok tisztviselőik nyugellátásának biztosítása végett *Industria* Elismert Vállalati Nyugdíjpénztár néven közös nyugdíjintézményt alapítottak.

Trianon békés revíziója felé (1938).

1938 folyamán az elszakított Felvidék egy része visszatért hazánkhoz. Ennek békés lefolyásával a trianoni békeszerződés revíziója felé megtörtént az első nagy lépés. A Felvidék részbeni visszacsatolásával bányáink visszakapták természetes fogyasztóterületük egy részét. Ez évben értük el másfél millió métermázsza emelkedéssel az addigi legnagyobb termelést. Az üzemi anyagok, különösen a bányafa rendkívüli drágulása — bár a fa helyettesítésére helyenként vastámaszokat használtunk — igen erősen érezte hatását a termelési költségek növekedésében. Az adók és egyéb közterhek, személyzeti illetmények emelkedése mind fokozottabban terhelte költségeinket. Az 1933. évi jelentésünk szerint ideiglenes érvénnyel életbeléptetett szénadó nemcsak hogy nem követte a megszűnésben a bolettaadót, hanem ellenkezőleg, adótételei tatai szenünkre károsan kiható mérvben felemeltettek. Az 1938. évi XX. t.-c.-ben szabályozott *e g y s z e r i b e r u h á z á s i h o z z á j á r u l á s (v a g y o n v á l t s á g)* címén társulatunkra P 27,245.459.20 rovatott ki, öt éven belül 20 negyedévi részletben való lefizetésre. Villamos erőművünkkel szerves kapcsolatban megkezdtük Felsőgallán egy korszerű *a l u m i n i u m g y á r* építését. — Az 1938. évi XXXIV. t.-c. bevezeti az ipari munkások részére a gyermeknevelési pótlék intézményét; társulatunk bérfizetési rendszerében a családi körülményekre már korábban is figyelemmel voltunk. — Villamossági érdekeltségeink száma szaporodott.

Az új világháború kitörése (1939).

1939-ben Kárpátalja területe is visszatért a magyar állam fennhatósága alá. Világszerte általánossá válik annak felismerése, hogy hazánknak két évtizeddel ezelőtt végrehajtott megcsonkítása nemcsak igazságtalan, de észszerűtlen is volt. — Az évek óta fokozódó nemzetközi feszültség 1939 szeptemberében háborúban robbant ki. Kormányintézkedések szabályozták az ipar anyaggazdálkodását, a közszükségleti cikkek árát és a gazdasági élet számos egyéb területét. Széntermelésünk esztergommegeyi bányászatunkkal együtt közel 4 millió métermázsával emelkedvén, megközelítette a 25 millió métermázsát, a vezetésünk alatt álló Borsodi Szénbányák Részvénytársasága termelésével együtt a 28 millió métermázsát. A jelentős emelkedést részben a Felvidék és Kárpátalja visszacsatolása, részben az állami beruházásokkal megnövekedett ipari szén szükséglet idézte elő. A téli hónapokban rohamosan felszökött a szénkereslet, melyet csak a legnagyobb erőfeszítéssel és néhány ünnep- és vasárnap átdolgozásával tudunk kielégíteni. Ez az eddig soha el nem ért teljesítmény nem mutatkozott meg az anyagi eredményben, mert az igen jelentős többkiadások és terhek felemésztették azt. A M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium segítségével a Kárpátalja kincstári erdeiből biztosítottuk közel egy évi fenyőbányafa-szükségletünket. Az előző évben jelentett egyszeri beruházási hozzájárulást részben a Rendkívüli Tartalékszámhátlából, részben belső tartalékainkból fedeztük. A N e m z e t i B e r u h á z á s i K ö l c s ö n r e p e d i g 20,640.000 pengő névértékű kötvényt jegyeztünk, bankkölcson igénybevételeivel. Az Ostmark felé irányuló szénkivitelünk csökkent; Szlovákiába bányafakompenzáció ellenében szeptembertől újra szállíthattunk. Felsőgallai alumíniumgyárunk december végére elkészült. Az üzembehelyezés 1940. január 23-án történt; a gyárat dr. *Varga József* iparügyi miniszter úr nyitotta meg. Ennek emlékére 100.000 pengő összegű a l a p í t v á n y t létesítettünk az a l u m i n i u m i p a r körébe eső tudományos munkásság, illetőleg kutatás előmozdítására. A megnyilvánult kereslet csakhamar a gyár bővítésére készítetett bennünket. Népoktatási és egészségügyi intézményeink fejlesztéséről oly bőséges mérvben gondoskodtunk, hogy szociális és kulturális kiadásaink összege ez évben mintegy 6 millió pengőre emelkedett. A X I V . számú aknát már az ősz folyamán bekapcsoltuk a termelésbe. Oroszlányi üzemünk feltárási munkálatait serényen folytattuk. A központi villamos erőműben üzembe került a 22.000 LE (16.000 kW) teljesítményű gőzturbina, a hozzátartozó berendezéssel együtt. Villamossági vállalatunk a felmerült rendkívüli közterhek ellenére tovább fejlődtek. Alkalmazottaink nyugdíjintézetének erőteljesebb támogatása, részben a vagyona jövedelmezőségében beállott csökkenés, részben a nagyobb mérvű nyugdíjazások következtében, szükségessé vált.

Az 1940-i üzletév a második évébe lépett háború befolyása alatt alakult. A háború nyomasztó légkörében reménykeltő napsugárként hozott vigaszt Kelet-Magyarország és Erdély egy részének visszaszerzése. A területi megnagyobbodás jelentősége máris mutatkozik. Az ország erdőállományának egy része visszatért, azonban szénellátás szempontjából a visszacsatolt országrész az eddigi területekre van utalva. Soha nem tapasztalt méretű forgalom jelentkezett, azonban az elért pénzügyi eredmények ismét nincsenek arányban a forgalom emelkedésével. Az egyre növekvő közterhek és a termelés drágulása mind a jövedelmezőséget, mind új befektetések lehetőségét erősen csökkentették. A háború kitörése óta fokozódó nyersanyaghiány, különösen a bányafa hiánya, nehéz feladatok elé állított bennünket. Ugyanígy állandó gondot adott munkásainknak zsírral, szalonnával és ruházati cikkekkel való ellátása is. — A beruházási hozzájárulás esedékes részlete címén P 5,449.092.—t fizettünk ki tartalékaink terhére. Az E r d é l y i Á l l a m k ö l c s ö n b ő l P 15,400.000.— névértékű kötvényt vettünk át, szintén hitelművelet útján. — Széntermelésünk már az előző évi csúcsteljesítményt is meghaladta, tatai és esztergomi bányászatainkban mintegy $2\frac{1}{2}$ millió métermázsás emelkedéssel 27.3 millió métermázsás szenet termeltünk. A Borsodi Szénbányák Részvénytársasága termelésével együtt az össztermelés 31 millió métermázsás az előző évi 28 millió mázsával szemben, tehát kerekén 10%-os az emelkedés. Egész éven át fokozott üzemmel dolgoztunk, egyetlen szünnapot sem tartottunk, ennek ellenére egyik hónapban sem sikerült készletet gyűjtenünk. Munkaprogramunkat nem végezhettük el maradéktalanul, mert felelőtlen elemek izgatása októberben csaknem valamennyi üzemünkben sztrájkot robbantott ki és a két hétig tartott munkabeszüntetés széntermelésünkben több mint 1 millió métermázsás kiesést okozott. 1940 februárjában a kormány *Széngazdálkodási Bizottságot* létesített, hogy a szenet az állami és honvédelmi érdekek szem előtt tartásával ossza el. A bizottság csökkentette a központi fűtések és háztartások szénigényeit. A belföldi fogyasztás nagy mérve miatt a szénkivitel korlátoznunk kellett. A széntermékek forgalmi adóváltóságának 1940 májusában bekövetkezett emelése ezek drágulását idézte elő. Az 1939. szeptember 2-án kelt 8300/1939. M. E. számú rendelet az 1939. augusztus 26-i szénárakat rögzítette, ennek következtében minden költségtényező emelkedése ellenére sem volt módunkban eladási árainkon változtatni, ami a hozamot súlyosan csorbította. Villamos erőművünk energiatermelése 50%-kal emelkedett, e telep jelentős bővítésének eredményeként. Felsőgallai alumíniumgyárunk decemberben már megkettőzött termeléssel dolgozott. — Megfelelő jegyzéssel résztvettünk minden jelentős állampénzügyi hitelműveletben és munkásbiztosítási, jóléti, művelődési, szociális és sportintézményekre 6.6 millió pengő fordítottunk.

Az 1941. évben társulatunk történetének és megalapozott fejlődésének ötvenedik esztendejét töltöttük be. Üzemeink mindvégig a rendkívüli háborús viszonyok megkövetelte fokozott erőfeszítéssel dolgoztak és újabb csúcsteljesítményt értek el. A Felvidék, Kárpátalja, Kelet-Magyarország és Erdély egy részének visszatértét követően hazánk területe ismét öröndetesen gyarapodott Bácska, Dél-Baranya és a Muraköz visszacsatolásával. E területgyarapodások a szénfogyasztás igényeit jelentősen növelték, mert a visszafoglalt területeken számottevő széntermelés nincs. Tatabánya széntermelése megközelítette a 27 millió métermázsát, az esztergommegyei bányászat több mint 2 millió métermázsás termelésével együtt meghaladta a 29 millió métermázsát és a borsodi szénbányák termelését beleszámítva 33 millió métermázsát ért el, ami az 1940. évi 31 millió mázsával szemben kerek 6.5%-os emelkedést jelent. Ez az eredmény csak úgy volt elérhető, hogy egyetlen szünnapot sem tartottunk, sőt több vasárnapot átdolgoztattunk, magunkra vállalván a többletköltségeket. A rendkívüli kereslet miatt nem sikerülhetett készletet gyűjtenünk. Minthogy ezen jelenségek általánosan mutatkoztak, a Széngazdálkodási Bizottság kénytelen volt a szénellátást átmenetileg korlátozni. Szénkivitelünket csupán Szlovákia felé fokoztuk, hogy a kivitt szén ellenében kompenzációs alapon bányafát hozhassunk be. Az év második felében háztartási szén a viszontelárusítói üzletágban a 200.200/1941. K. M. rendeletnek megfelelően már csak kijelölt szénnagykereskedőknek és -kiskereskedőknek szállítottunk, a lehetőség mértékében. Az Arellenőrzés Országos Kormánybiztosa az 1941. év folyamán több ízben rendeletileg szabályozta a szén- és brikettárakat. Sajnos, az engedélyezett szerény felárak, melyek mindenkor egy korábbi, már rendszerint túlhaladott kalkuláció adatain alapultak, alig nyújtottak lehetőséget a közben megnagyobbodott termelési költségek áthárítására.

Tatabányai üzemeinknél minden megtámadható feltárt szénmező bekapcsolásával, az összes aknák és az oroszlányi XVI. akna programszerű fejlesztésével, valamint központi villamos erőművünk lényeges kiegészítésével sikerült az újabb csúcsteljesítményt elérni. A gyarapodó munkáslétszám a munkáslakóházak további szaporítását tette szükségessé. Érdemes munkásaink részére segítséget nyújtottunk hosszabb lejáratú kölcsönök adásával, hogy családi házakat építhessenek maguknak. Melléküzemeink teljesítménye is öröndetesen emelkedett. Felsőgallai alumíniumgyárunk termelőképességének teljes kihasználásával folytatta üzemét. E gyártelep további jelentős bővítését kezdtük meg, mely teljesítményét az eredetinek négyszeresére fokozza.

Munkásjóléti, szociális és művelődési célokra ez évben 7¹/₂ millió pengőrt áldoztunk. Munkásaink gyermekei részére erdei iskolánkat és a már rendszeressé vált balatoni nyaraltatást fenntartottuk. A beszerzési nehézsé-

gekre való tekintettel munkásaink és családtagjaik kedvezményes ellátásáról elsőrendű fontosságú élelmiszerekkel és ruhaneműekkel állandóan gondoskodtunk, mindezen ellátási cikkeket az 1940. október 1-én fennállott árakon szolgáltatván ki.

A beruházási hozzájárulás esedékes évi részletét P 5,449.092.— összegben befizettük és tartalékaink terhére számoltuk el. A már előzően említett Nemzeti Beruházási és az Erdélyi Államkölcsönből P 36,040.000.— névértékű kötvényt vettünk át. Az Erdélyi Nyereménykölcsönből társulatunk tisztviselői és munkásai kb. 500.000 pengő névértékű kötvényt jegyeztek. Alkalmazottaink nyugdíjintézete és érdekeltségi vállalataink nyugdíjintézménye, az Industria, szintén számottevő részt vállalt az utóbb említett kölcsönből.

Bányászati és ipari érdekeltségeink, valamint villamos energiát szolgáltató vállalataink az anyagbeszerzési nehézségek ellenére általában további fejlődésről számolnak be.

Ötvenedik üzletévünk végén, 1941. december 31-én, Alkalmazottaink Nyugdíjalapjának vagyona P 26,888.398.14, mely túlnyomó részben megfelelően jövedelmező modern bérházakban és földbirtokokban van elhelyezve. Különféle jóléti alapjaink összege P 8,178.108.65.

Az 1941-i üzletév közgyűlési beszámolóját és zárószámadásainkat külön jelentésben mutatjuk be.

Tatabánya — hála nagy koncepciójú tervezőinek — kezdettől fogva nagyszabású üzemnek indult. Ehhez képest már kezdeti berendezkedéseink nagyméretűek voltak. Különféle rendszerű téglagyárainkkal agyag- és mészhomoktéglá, valamint tetőcserép termelésére, keretfűrésztelepünkkel széldeszka, palló, épületfa termelésére és a bányából visszanyert fa feldolgozására, fatelítőtelepeinkkel, villamos műhelyekkel, öntődékkal, erdők letarolásával, mezőgazdaságok művelésével racionális önellátásra rendezkedvén be, lényegesen olcsóbbá tettük, illetőleg tökéletesítettük építkezéseinket és üzemünket. Víz- és tűzveszély eshetőségére minden akna, a többitől teljesen elszigetelve, hatalmas szivattyútelepével, szellőzőberendezésével, önállóan működik. Normális időkben minden üzemünk bőséges, közel 100%-os tartalékkal dolgozik.

Mint az életerős, hatalmas fatörzsből a terebélyes ágak, úgy hajtottak ki az évek folyamán a tatabányai széntermelési üzem törzséből mind nagyobb számban a legkülönbözőbb melléküzemek. A természet bőségesen osztotta kincseit Tatabánya és környéke talajának: a magas kalóriájú eocénszénmedence hatalmas rétegein kívül kitűnő mészkő, márga, homok és égőpala tette lehetővé a melléküzemek nagy számának

létesítését. Mindezek az üzemek egy célt szolgálnak : a természet kincseinek a társulat és a köz javára való hasznosítását.

MELLÉKÜZEMÁGAINK.

Brikettgyártás (1901).

Már tatai bányászatunk első éveiben itthon és a külföldön folytatott alapos kísérletekkel megállapítottuk, hogy tatai dara- és porszenünket magas hőértékű kötőanyag hozzáadásával briketté sajtolva, a legelőnyösebben értékesíthetjük. Kitűnő hőértékű, könnyen kezelhető, nem porlékony tüzelőanyag a brikett; üzemek, mezőgazdaságok, háztartások külföldön rég bevált népszerű tüzelőszere és hazánkban a külföldi szenek pótlására a legalkalmasabb. Első b r i k e t t g y á r u n k a t tojásbrikett gyártására 1901-ben létesítettük; a brikettgyártásnak az évek folyamán különféle akadályokkal kellett megküzdenie — dara- és porszén hiányával, külföldi kötőanyag kimaradásával —, úgyhogy az 1917—1921. években a gyártás teljesen szünetelt. Viszont a külföldi szén gyakori kimaradása fellendítette a brikett használatát. Brikettgyárunknak 1932-ben az eddiginek csaknem ötszörösére történt kibővítése óta hét tojás- és egy téglaprés eredményesen dolgozik, napi 2200 tonna teljesítőképességgel.

Mész, mészkő, mészhidrát (1904).

Esztergomi bányászatunk ebszőnyi telepén mészégetés már 1898-ban folyt. Az 1903-ban felmerült technikai nehézségek folytán a mésztermelés súlypontját Felsőgallára helyeztük át, hol a Keselőhegyen nagymennyiségű elsőrendű mészkővel rendelkezünk. A felsőgallai mésztelep 1904-ben kezdte meg működését, évről-évre fokozatosan bővült, 1906-ban már öt körkemence termelt napi 50 vagon meszet. A régi, kezdetleges mészkemencék helyébe 1907-ben évi 700.000 métermázsa mész termelésére alkalmas, legújabb szerkezetű körkemencéket építettünk. Mésztermékeink eladásával 1925 óta a *Mész- és Műhabarcsárosító B.-T.* foglalkozik. A felsőgallai mésztelep teljesítőképessége a kedvezőbb építkezési konjunktúra éveiben, midőn a kormány építkezési akciója is fellendítően hatott, ki lévén használva, új mésztelep létesítését határoztuk el a Miskolc közelében levő Hejőcsabán. A hejőcsabai mésztelep 1914-ben került üzembe, mészterméke a Felvidék mészszükségletét látta el. Felsőgallán a mészhulladék értékesítése céljából modern rendszerű m é s z h y d r á t g y á r a t építettünk, mely 1918-ban kezdte meg üzemét. 1925-ben megvásároltuk a *Szilvásváradai Mészművek R.-T.-ot* és 1934-ben beolvasztottuk a társulatba.

Portlandcement- és bauxitcementgyár (1912 és 1928).

A felsőgallai Keselőhegy gazdag mészkőrétegei cementgyár építésének eszméjét is megérlelték. A rendelkezésre álló mészkőből és márgából laboratóriumi kísérletek útján előállított cement kiválóan bizonyult. 1911. július 15-én megkezdtek Felsőgallán a portlandcementgyár építését. A gyár 1912. július 15-én megkezdte üzemét, a portlandcement szállítása szeptember első felében megindult és rendkívül kiváló, fölényes minőségével gyorsan tért hódított. Haladéktalanul hozzáfogtunk a gyár kibővítéséhez; a második forgókemence 1913 július havában elkészült, ez év végén pedig megrendeltük a harmadik és negyedik forgókemencét, azonban a munkálatok a háborús késleltetések miatt csak 1917 elején készültek el. A szákhány hordógyár építését tette szükségessé; a hordógyártáshoz fel lehetett használni a szénbányából visszanyert bányafát. Az összeomlás után, főleg a szénhiány miatt, a termelés jelentékenyen csökkent. A cementnek külföldre való szállítását 1918 végén indíthattuk meg. A cementgyár csak az Országos Szénbizottságtól engedélyezett szénmennyiség arányában volt foglalkoztatható. A cementkereslet élénkült, de a külföldről rendelt papírzsákok szállítását nehézségek gátolták, ezért 1921-ben berendezkedtünk papírzsákok előállítására. Érdekkörünkbe vontuk az 1872-ben alakult *Nyergesújfalusi Cementgyár R.-T.-ot*, majd pedig a *Beremendi Portlandcement- és Mészművek R.-T.-ot*.

Már évek óta kísérleteket végeztettünk bauxitcement gyártására. A bauxit a külföldi tapasztalatok szerint alkalmas gyorsan kötő, rendkívüli szilárdságú, út- és vízepítésre különösen megfelelő értékes cement előállítására. Ezért 1926-ban megvásároltuk a *Tapolcai Bánya R.-T.* valamennyi részvényét és 1927-ben jelentős részesedést vállaltunk a *Bauxit Trust R.-T.* tőkeemelésében. A felsőgallai cementgyár termelőképességét egy új, ötödik, "Unax"-rendszerű kemence felszerelése lényegesen megnövelte. A felsőgallai bauxitcementgyár üzeme 1928. május 16-án indult meg és "Citadur" védjegyű kitűnő terméke bel- és külföldön kedvező piacot talált. A beremendi és nyergesújfalusi cementgyárak és a szilvásváradai mészművek külön vállalatok alakjában való fenntartása már célszerűtlennek mutatkozott, a gazdaságosabb üzemvitel érdekében tehát e három vállalatot 1934-ben beolvastottuk társulatunkba.

Karbidgyár (1921).

E gyárunk 1921 óta van üzemben, elsőrangú karbidterméke a bányászatnak egyik legfontosabb világítóanyaga. 1938-ban modern, igen jelentékeny teljesítőképességű új karbidgyárat építettünk. Ezzel kapcsolatban lehetővé vált, hogy 1938-ban, hazánkban elsőül, ferroszilícium gyártására rendezkedjünk be.

Szénlepárlótelep (1929).

A tatabányai szén összetételénél fogva igen alkalmas a vegyi feldolgozásra. Ezirányú kísérleteink korábbi időkre nyúlnak vissza. Az egyelőre napi 600 métermázsas szén feldolgozására épült szénlepárló telepünk 1929-ben üzembe került, a melléktermékekül nyert kátrányt és olajat előnyösen értékesítjük, míg a lepárlásnál nyert magas hőértékű kokszból gyártott diókokszbrikett mindenképpen alkalmas a külföldi szén és a koksz pótlására.

Villamos energiaszolgáltatás.

Tatabányai erőművünk kazánházaiban mechanikai tüzelőberendezések segélyével gazdaságosan tüzeljük el hulladék- és palásszenünket. Az ebből nyert gőz összesen 43.000 kW teljesítményű modern gőzturbinákat hajt, melyek a nagykiterjedésű telep minden erőszükségletén kívül ellátják villamos árammal, 30 kilométeres távvezetéken keresztül, esztergommegyei bányászatunkat és sokszáz kilométeres távolságokra továbbítják a villamos energiát. Az évmilliók előtt a Napból Földünkre sugárzott, szénné változott napfény ily módon villamos energiává átváltoztatva szolgálja a termelő munkát. Villamos energia-szolgáltatásunk fogyasztóköre évről-évre terjed; alább közöljük mostani villamos érdekeltségeink, illetőleg elektromossági nagyfogyasztóink névsorát, melyből kitűnik, hogy minden égtáj irányában áramlik központi erőművünk villamos energiája. Ma már az iparon és a háztartásokon kívül a mezőgazdaság is állandó fogyasztója a Tatabányáról szolgáltatott villamos erőnek és biztató jelenség az az érdeklődés, mely a falu népénél is a villamos energia használatának elterjedésében megnyilvánul. Bányauzemünk történetében beszámoltunk a fejlődéssel kapcsolatosan központi villamos erőművünk fokozatos, nagymérvű fejlesztéséről és mai magas színvonaláról. Mint villamos energia-szolgáltatási adataink mutatják, az ország villamosításában, illetve energiaellátásában mind jelentősebb mérvben veszünk részt. Az 1941. évben már 161,042.190 kilowattóra energiát termeltünk.

Alumíniumgyár (1940).

Társulatunk legújabb, nagyszabású műszaki alkotása, mellyel a jelenkori követelményeknek kívántunk eleget tenni, a felsőgallai alumíniumgyár. Alapos előtanulmányokkal, igen tekintélyes összegű befektetéssel építettük fel modern gyárunkat, hogy e békében és háborúban egyaránt nagyfontosságú, becses fémet a bauxitból nyert timföldből gazdaságosan előállítsuk. A gyár további nagyarányú bővítése folyamatban van.

Mező- és erdőgazdaság (1914).

Tatabánya tőszomszédságában fekvő szári mezőgazdasági üzeinket az első világháború tartama alatt főleg munkásságunk élelmezésének megkönnyítése céljából vásároltuk meg. A kb. 6600 magyar hold kiterjedésű síkvölgyi erdőbirtok kitermelhető faállományát letaroltuk és az így nyert területet újra erdősítettük. 1921-ben a fácskerti gazdaságot haszonbérbe vettük és ott állattenyésztést, sertés-, birka-, lótenyésztést, méhészetet és haltenyésztést folytattunk. E haszonbérletet 1925-ben megszüntettük, a szári gazdaságot pedig 1929 tavaszán eladtuk. Ugyancsak Tatabánya szomszédságában levő körtvélyesi gazdaságunkon állattenyésztést folytatunk, mely elsősorban a munkásháztartások tejellátását szolgálja.

Esztergommegyei bányászatunk (1898).

Az esztergommegyei dorog-tokodi és ebszőnyi bányákat a Trifaili Kőszénbánya R.-T.-től 1898. január 25-én részvénykibocsátási tranzakcióval kapcsolatban megvásároltuk. Súlyos bányászati nehézségek, a dorogi "A"-aknában veszélyes vízbetörések gátolták az üzemet. Ezért e bányászat termelése rapszódikus változásokat mutat és nem fejlődhetett nagyobb arányokban. A Tatabányáról Tokodra vezetett 30 kilométeres villamos távvezeték gazdaságosabbá tette az üzemeket, az új tokodi Altáró a tokodi és dorogi egész széntermelés szállítását megkönnyítette. Az ebszőnyi szénbánya a megcsappant szénkereslet folytán 1925-ben megszüntette üzemét. A dorogi bányamezőt 1930 augusztus havában szokatlan arányú vízbetörés érte ; az úszóhomokbetörést leküzdöttük. 1940-ben az ebszőnyi külfejtést ismét megkezdtük. E bányák kedvezőtlen természeti viszonyai nem tették lehetővé a jövedelmező fejlődést.

Borsodmegyei bányászat (1891).

Mint a bevezetésben elmondottuk, társulatunk őstelepe a borsodmegyei, királdi szénbányászat volt, azonban — esztergommegyei bányászatunkhoz hasonlóan — a települési és fejtési viszonyok itt sem voltak kedvezők és a telepek széngazdagsága ellenére sem biztosították a nyugodt fejlődést. Különösen a királdi bányászatot gátolták elemi akadályok. A hurokvölgyi aknában 1897-ben fellépett vízbetörés, futóhomok és

talpduzzadás a termelést megakasztotta és csak évek nehéz munkájával, 1903-ban sikerült a királdi bányászatot műszakilag rendbehozni. Ezen elemi akadályok miatt maradt akkor három üzetévünk osztalék nélkül. 1910. augusztus 1-én Királd, Sajószentpéter és Rudolftelep bányáinkat a Kazinci Kőszénbánya Részvénytársasággal *Borsodi Szénbányák Részvénytársasága* cég alatt külön részvénytársasággá egyesítettük. Ezzel borsodmegyei bányáink közös szervezetet nyertek; a vezetést magunknak tartottuk fenn. A trianoni természetellenes országhatár elvágta a borsodi bányákat fogyasztóterületük javarésztől, a háborús konjunktúra szülötteinek, a kis bányáknak éles versenye az eladási árakat rendkívül mélyre, a termelési költségek színvonalára alá süllyesztette, a gyenge üzleteredmény a szükséges értékleírásokat és tartalékolásokat sem fedezte már. Az eredményesen dolgozó barcikai erőmű gazdaságos villamos energia-szolgáltatása olcsóbbá tette a termelést, amihez hozzájárult a sajókazai szén árusításának szerény haszna is. A visszatért Felvidék szénszükséglete is jelentkezett, azonban a cseh szén versenye még jobban kiélesítette a kis bányák versengése miatt amúgy is megnehezült helyzetet. A folyton emelkedő termelési költségekkel szemben hatóságilag rögzített eladási árak, sajnos, a veszteséget is megrögzítették. A társaságot a befektetési célokra évek során igénybe vett aránytalan nagy kölcsönösszeg kamatai terhelik állandóan velünk, a hitelező anyaintézetel szemben és felemésztik szűkös hozamát. — Az 1941. év széntermelése az előző évhez képest mintegy 7%-kal emelkedett. A sajóvelezdi gazdag szénvonulatban újabban megejtett fúrások és feltárások, megfelelő új beruházások mellett, jobb jövő ígéretével biztatnak. Az eladásban mutatkozott visszásságok megszüntetésére a Borsodi Szénbányák R.-T. 1926-ban Borsod megye több bányavállalatóval együtt közös eladási irodát létesített *Szénárúsító R.-T.* néven. 1925 óta a kazinci telep termelése szünetel.

Esztergommegyei és borsodi bányászataink sok évtizedes, nehéz küzdelmei is bizonyítják, hogy a bányaművelés még tekintélyes szénvagyon birtokában is kockázatos vállalkozás és nem mindig kíséri szerencse a bátor vállalkozót.

Ipari érdekeltségeink.

Jelen beszámolóunk 39. oldalán fel vannak sorolva ipari érdekeltségeink, melyek közül e helyütt részletesebben ismertetjük a következőket:

A *"Gránit" Porcellán- és Kőedényárugár R.-T.*-nak az 1922. évben történt alapításában résztvettünk és 1936-ban a többi alapítótól átvettük azok érdekeltségét. Kispesti gyártelepe a kerámiai ipar mindenkori legújabb vívmányainak rendszeres igénybevételével

van berendezve. Üzeme felőleli mindennemű háztartási és díszedények, étkezőkészletek, dísztárgyak, betegápolási és egészségügyi cikkek előállítását. Gyártmányai a legjobb híré külföldi készítményekkel egyenlő értékűeknek vannak elismerve, ami jelentékeny exportot is tett lehetővé, úgyszólván egész Európára, Észak- és Dél-Amerikára, Ázsiának közeli területeire és Indiára, összesen 36 országra terjedően. A most folyó háború természetesen legnagyobb részben megszüntette a kiviteli lehetőségeket, ezzel szemben hazánk Trianonban elszakított területei egy részének örvendetes visszacsatolása új bel-földi vevőkört hozott, amely a gyár jelentékenyen megnagyobbodott kapacitásának teljes kihasználását és a fokozott termelés elhelyezését változatlanul biztosítja.

A *Magyar Általános Útépítő R.-T.* a Magyar Általános Hitelbank és társulatunk kooperációja nyomán az 1928. évben létesült, elsősorban betonburkolatú utak építésére és ezenfelül beton felhasználásával járó egyéb építkezések kivitelezésére. A vállalat már eddig is nagyszabású út- és hídépítéseket, valamint szakmájába vágó egyéb munkákat végzett, a megbízó hatóságok, intézmények és a többi üzletfél teljes megelégedésére. A társaság a továbbiakban és különösen a békegazdálkodásra való áttérés idején az eddiginél is fokozottabb mértékben fogja kivenni részét a hazai útépítés nemzetgazdaságilag annyira fontos nagy feladataiból.

A *Fiedr. Siemens-Művek Vasöntő és Hőtechnikai Gyár R.-T.* részvényeit 1938. évi február havában szereztük meg. Ezzel társulatunk érdekeltségi köre egy modern felszerelésű, jelentékeny teljesítőképességű budapesti vasipari vállalattal bővült. Állandóan élénk foglalkoztatottság mellett kedvező üzleti eredményeket mutat fel ez a vállalat, mely a tartós fejlődés útján van és újabban — jelentős összegű saját tőke igénybevételével — üzemét elektro-acélöntődével megnagyobbította.

Az eseményekben gazdag ötven évre visszatekintve, elismerésünket és köszönetünket kell kifejeznünk hű munkásainknak, derék altisztjeinknek és jeles képzettségű műszaki és adminisztratív tisztikarunknak, valamint érdemes nyugdíjasainknak. A "Névtelen katona" hősi emlékjele mellett szobrot érdemelne a "Névtelen bányász", a termelő munka katonája, aki gyakran élete kockáztatásával száll le a mélybe. A korszerű technika hivatása, hogy a bányász életének biztonságáról gondoskadjék, hogy ne környékezzék őt a bánya veszedelmei; a mi feladatunk, hogy célszerű vívmányok alkalmazásával a munkásokat fenyegető veszélyt elhárítsuk.

A Dunántúl ama nagy kiterjedésű térségein, sokezer holdas uradalmak beláthatatlan

területén, ahol néhány évtized előtt még lakatlan, puszta szántóföld és legelő terült el és elvéve csak egy-egy kezdetleges téglavető vagy ódon mészégető képviselte a hazai ipart, ma hatalmas, modern üzemek karcsú kéményeinek büszke sora, függősínpályák és villamosvezetékek végtelen hálózata, higiénikus, tiszta, kertes munkástelepek és tisztalakok barátságos csoportja köszönti az utazót. E nagy változás az alkotó munka gyümölcse. Lélekemelő látvány Tatabánya és környéke a M. Kir. Államvasutak Budapest—Hegyeshalom vonalán. A vonat ablakából kitekintő utas amerikai iramban és méretekben kibontakozó, lüktető életű iparvárost lát, a modern munka metropolisát.

Félszázados évfordulónkon Tatabánya és melléküzemeinek termékei : *szén, brikett, kokszbrikett, mészkő, mész, mészhydrát, cement, bauxitcement, karbid, ferroszilícium, kátrány, olaj, alumínium és villamos energia*, eltekintve a saját üzemeinket szolgáló termékektől és gazdasági terményektől.

A bányászat telepi lakosságának lélekszáma 26.260, ebből dolgozó 11.800 ; a lemélyített fúrások száma az 1941. év végéig 544, összmélysége 82.971 méter; 11 lejtakna 16 függélyes- és segédaknával 110.963 méter üzemben lévő vágatból ontja a szenet. A központi villamos erőmű 63.500 LE összteljesítményű gőzturbina-egységekkel van felszerelve. A bánya- és ipari üzemekben felszerelt motorok száma 883. Saját szükségletünkön kívül a villamos erőmű a Dunántúl nagy területeinek is szolgáltat energiát. A szállítások lebonyolítására 8425 méter függősínpálya, 21.423 méter kötélpálya és 152.730 méter hosszúságú földalatti és külszíni vasút szolgál. A vízmentesítésre és a külszíni vízgazdálkodásra 191 szivattyú áll rendelkezésre. A lefejtett bányaterek beizapolása 56.000 méter iszaptömedék-csőhálózaton történik. A tatabánya-felsőgallai ö- és Újtelepen, a legújabb oroszlanói településsel együtt, az üzemi és lakóépületek száma 1733 ; két kórházban és négy rendelőintézetben 11 orvos, 5 gyógyszerész, 6 templomban 10 lelkész, 7 elemi és 1 erdei iskola 66 osztályában 68 tanító, 6 óvodában 11 óvónő gondoskodik a társulat költségén a munkások, illetőleg gyermekeik testi és lelki jólétéről. Az élelemtárak száma 5, a kaszinóké 8, az uszodáké 4, a sportpályáké 2. A társulat összes telepein lakók lélekszáma 36.542, a dolgozóké 15.378 ; a foglalkoztatott tanerőké 86. A társulat összes lemélyített fúrásainak száma 1462, összmélysége 173.137 méter.

Tatabánya fejlődése a modern teremtő munka története. E bánya dús termékeinek kiválósága, kedvező geológiai, illetőleg földrajzi helyzete és sok egyéb előnye az idők során át mindenkor biztató helyzetet teremtett részünkre. A szerencse kedvezéséből, a tatabányai talaj gazdagságából módunk nyílt a melléküzemek, műszaki, munkásjóléti és kulturális újítások bevezetésére. Szociális érzéstől áthatva, munkásaink és tisztvisel-

lőink testi és lelki jólétéről fokozottan gondoskodhattunk és az ezzel járó jelentős terhek ellenére a versenyben mégis mindenkor az élen haladhattunk.

Ötven évi zárószámadásaink főbb adataiból kitűnik, hogy nem számítva az állam-pénzügyi tranzakciókban vállalt igen tekintélyes összegű részesedéseinket, közzadókra, illetékekre és szociális célokra, az utóbbi évek progresszív haladásával párhuzamosan, már 1940-ben többszörösét, csaknem négyszeresét költöttük annak az összegnek, amelyet a tőke hozadékára : osztaléokra és jutaléokra fordítottunk.

Ötvenedikévfordulónk ünnepi alkalmán úgy érezzük, meg kell emlékeznünk azokról az érdekes vezető férfiakról, akik életük munkájával hozzájárultak, illetve hozzájárulnak társulatunk felvirágoztatásához.

Társulatunk elnöki tisztségét az alapítástól 1913-ig gróf *Teleki Géza*, majd halála után 1936-ig dr. *Berzeviczy Albert*, az ő elhúnyta után pedig 1941-ig *Vida Jenő* töltötte be.

A vezérigazgatói tisztséget az alapítástól 1903-ig királdi *Hercz Zsigmond*, a társulat megalapítója, Tatabánya felfedezője, utána 1914-ig *Szende Lajos*, a kiváló szervezőerő, viselte, majd az ő halála után 1941-ig *Vida Jenő*re hárult a legsúlyosabb háborús időközön keresztül a társulat vezetésének gondja. A vezetése alatt eltöltött közel három évtized eredményeiről tanúskodnak e lapok, melyek vállalatunk haladásának arányait évről-évre feltüntetik. Nyugalombavonulása óta *Vizer Vilmos*, a társulat eddigi műszaki vezérigazgatója, látja el a legfőbb vezetés teendőit.

Tatabányai üzemeink bányagazgatója a bánya megnyitásától 1907-ig *Eanzinger Vince*, Tatabánya nagystílusú tervezője, utána *Jex Simon*, majd *Tiles János* volt. 1916 óta *Rehling Konrád* vezeti Tatabánya üzemeit.

Budapesten, 1942. évi április havában.

AZ IGAZGATÓSÁG.

Eladási szervezeteink:

Mész- és Műhabarcs-Árusító R.-T.1925	óta
Szénárusító R.-T. (a borsodi szénmedence termékei számára).1926	"
Tatai Szén- és Brikettárusító R.-T.1934	"

Bányaérdekeltségeink:

Borsodi Szénbányák Részvénytársasága1910	óta
Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya R.-T.1918	"
Gróf Zichy Béla Urkuti Bányaművek R.-T.1922	"
Tapolcai Bánya R.-T.1926	"
Bauxit Trust A.-G., Zürich,1927	"

Ipari érdekeltségeink:

Hazai Mechanikai Palackgyár R.-T.1903	óta
Ipari Robbanóanyag R.-T.1922	"
„Gránit” Porcellán- és Kőedényárugyár R.-T.1922	"
Magyar Általános Útépítő R.-T.1928	"
Lédeczi Bauxitcementgyár R.-T.1931	"
Friedr. Siemens-Művek Vasöntő és Hőtechnikai Gyár R.-T.1938	"

Villamos energia-nagyfogyasztóink és érdekeltségeink:

Tatabánya község1912	óta
Tokod bányatelep.1919	"
Felsőgalla község1921	"
Alsógalla község1923	"
Elektromos Áramszolgáltató R.-T.1923	"
Fejérvármegyei Villamossági R.-T.1927	"
Abonyi Műmalom és Villamos Művek R.-T.1929	"
Solti Villanytelep1929	"
Közüzemi és Községfejlesztő R.-T.1929	"
Dunaföldvár község1929	"
Pannonia Áramszolgáltató R.-T.1929	"
Békésmegyei Villamossági R.-T.1929	"
Dunapataji Villanytelep.1930	"
Szabadszállási Villanytelep.1930	"
Eger-Gyöngyösvidéki Villamossági R.-T.1930	"
Központi Gáz- és Villamossági R.-T..1931	"
Balatonvidéki Villamossági R.-T.1931	"
Mezőberény község1938	"
Komárommegyei villamosítás.1938	"
Köröstarcsa község1941	"

Év	T a t a b á n y a i ü z e m e k									
	szén	brikett	koksz- brikett	mész	portland- cement	bauxit- cement	karbid	kátrány és olaj	Ferro- szilícium	Villamos áramtermel kilowattón
1891	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1892	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1893	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1894	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1895	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1896	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1897	379.087	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1898	1,194.739	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1899	2,979.002	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900	4,851.151	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1901	6,204.209	17.478	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	7,850.577	332.396	—	—	—	—	—	—	—	—
1903	8,649.815	471.024	—	—	—	—	—	—	—	—
1904	9,528.177	509.907	—	50.118	—	—	—	—	—	—
1905	11,118.715	662.609	—	131.315	—	—	—	—	—	4,437.0
1906	12,662.188	554.869	—	254.184	—	—	—	—	—	6,176.3
1907	13,324.095	535.510	—	237.718	—	—	—	—	—	9,019.1
1908	14,713.100	474.837	—	527.946	—	—	—	—	—	10,363.1
1909	15,115.589	555.211	—	689.266	—	—	—	—	—	11,077.8
1910	15,548.429	581.696	—	867.746	—	—	—	—	—	12,504.7
1911	16,842.791	672.894	—	1,248.657	—	—	—	—	—	14,310.4
1912	18,041.907	645.280	—	1,030.508	115.420	—	—	—	—	16,889.9
1913	19,477.878	558.574	—	1,000.010	820.740	—	—	—	—	24,142.9
1914	17,352.670	722.035	—	817.225	1,000.568	—	—	—	—	25,059.0
1915	16,414.610	761.349	—	499.564	879.475	—	—	—	—	23,497.2
1916	17,514.682	317.764	—	548.300	1,176.846	—	—	—	—	28,429.9
1917	15,283.067	24.189	—	524.340	1,293.367	—	—	—	—	32,587.3
1918	11,663.184	—	—	599.352	1,408.919	—	—	—	—	33,449.8
1919	8,506.517	—	—	245.521	544.104	—	—	—	—	22,752.2
1920	10,317.120	—	—	552.199	1,044.073	—	—	—	—	27,115.7
1921	12,511.459	—	—	514.964	1,176.689	—	3.216	—	—	33,975.0
1922	13,670.132	198.942	—	704.232	1,506.586	—	10.404	—	—	42,938.7
1923	15,085.520	393.444	—	654.255	1,720.784	—	13.413	—	—	46,668.0
1924	14,903.287	244.682	—	684.456	1,503.826	—	7.531	—	—	42,488.5
1925	12,086.180	126.688	—	538.380	1,142.355	—	9.816	—	—	35,745.0
1926	15,318.741	288.385	—	853.867	2,009.231	—	10.101	—	—	42,967.3
1927	15,534.645	222.048	—	1,149.058	2,625.268	—	13.562	—	—	50,487.9
1928	16,738.866	352.549	—	1,077.133	2,187.294	17.854	13.163	—	—	49,159.5
1929	18,008.582	619.621	—	978.447	2,082.023	197.141	17.138	—	—	52,496.9
1930	15,344.342	534.091	—	692.499	1,537.704	247.310	13.626	—	—	47,305.1
1931	15,046.859	1,092.151	36.704	570.987	1,306.550	171.605	13.779	2.853	—	42,118.3
1932	14,297.001	2,053.960	155.461	445.912	861.000	114.838	10.987	21.504	—	36,656.8
1933	13,318.183	1,538.893	86.811	321.837	821.054	124.710	10.122	13.543	—	35,093.5
1934	13,564.128	1,136.586	67.417	358.781	896.194	77.695	13.629	11.300	—	41,048.8
1935	15,059.519	1,269.080	91.605	404.745	1,042.293	109.128	13.042	23.598	—	40,820.3
1936	16,115.786	1,091.259	123.863	469.841	1,159.017	138.914	14.041	23.211	—	43,639.6
1937	18,489.089	1,216.075	149.035	553.759	1,411.316	143.509	16.035	26.298	—	55,872.4
1938	19,771.274	1,329.715	162.395	584.289	1,519.165	143.556	16.474	24.799	2.436	56,036.2
1939	23,520.175	1,802.881	212.182	599.642	1,758.157	144.428	26.979	23.304	6.644	72,230.0
1940	25,644.273	1,851.779	169.189	603.629	1,719.796	139.074	31.690	22.207	5.123	108,058.6
1941	26,881.287	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Atisztika üzemekben.

Esztergommegyei üzemek				Miskolci (hejő- csabai) mész	Bere- mendi cement	Bere- mendi mész	Borsodmegyei bányászat					Év
okodi	dorogi	ebszönyi					királdi	sajószent- péteri	disznós- horvátai	kazai	kazinci	
szén		mész		szén								
—	—	—	—	—	—	—	53.485	—	—	—	—	1891
—	—	—	—	—	—	—	957.129	—	—	—	—	1892
—	—	—	—	—	—	—	1,420.723	—	—	—	—	1893
—	—	—	—	—	—	—	1,750.800	—	—	—	—	1894
—	—	—	—	—	—	—	2,351.683	157.569	—	—	—	1895
—	—	—	—	—	—	—	2,620.864	957.333	—	—	—	1896
—	—	—	—	—	—	—	1,841.899	1,244.834	—	—	—	1897
1.134	213.279	822.828	17.191	—	—	—	1,065.633	1,260.546	—	—	—	1898
3.808	262.057	786.098	39.677	—	—	—	1,022.209	1,157.001	—	—	—	1899
4.591	218.290	978.839	53.486	—	—	—	1,064.715	1,319.422	—	—	—	1900
7.359	169.508	860.776	89.806	—	—	—	930.188	1,312.303	—	—	—	1901
10.737	137.006	651.668	164.073	—	—	—	1,072.542	1,150.326	—	—	—	1902
12.673	51.195	250.868	193.697	—	—	—	1,099.380	1,093.433	—	—	—	1903
16.521	69.513	143.243	202.716	—	—	—	1,197.757	1,083.465	—	—	—	1904
16.334	64.296	131.426	206.293	—	—	—	1,307.979	985.905	143.615	837.493	—	1905
18.278	65.270	170.243	219.502	—	—	—	1,296.772	984.287	228.455	1,327.756	—	1906
2.696	172.642	362.199	218.107	—	—	—	1,137.443	824.517	265.132	1,406.036	—	1907
3.675	207.720	277.958	148.865	—	—	—	1,133.917	1,047.833	470.356	1,352.681	—	1908
6.569	31.223	55.261	29.313	—	—	—	1,009.167	1,123.760	632.836	1,067.740	—	1909
16.121	69.960	—	—	—	—	—	*) 1,013.674	1,101.568	897.985	1,001.091	468.949	1910
20.263	54.948	—	6.149	—	—	—	828.469	1,087.518	1,242.547	800.802	1,163.512	1911
25.628	132.592	—	—	—	—	—	719.023	996.226	1,514.676	747.166	1,152.849	1912
34.163	273.311	—	—	—	—	—	1,023.447	912.418	1,663.404	801.295	1,145.973	1913
36.660	394.995	—	—	91.839	—	—	868.282	701.713	1,575.594	564.955	1,019.569	1914
44.072	567.260	—	—	230.641	—	—	992.563	614.880	1,820.623	593.011	1,182.673	1915
47.434	717.812	—	—	282.921	—	—	799.891	831.760	1,767.986	866.769	1,105.303	1916
54.221	810.422	—	—	228.659	—	—	709.261	934.808	1,608.664	641.864	1,049.757	1917
62.653	699.532	—	—	161.402	—	—	548.703	1,047.086	1,543.102	628.060	1,086.898	1918
70.564	579.230	—	—	44.182	—	—	230.524	692.682	1,114.937	165.217	689.088	1919
77.859	617.802	—	—	122.601	—	—	297.640	681.992	1,191.174	189.408	682.164	1920
87.599	575.656	140.790	—	144.151	—	—	404.065	878.533	1,107.659	244.067	680.706	1921
92.638	605.323	449.196	—	191.134	—	—	548.201	901.008	1,372.104	467.554	825.075	1922
92.359	635.974	498.320	—	220.941	—	—	636.657	986.805	1,614.226	861.958	1,176.615	1923
98.560	523.163	376.637	—	197.931	—	—	654.344	945.151	1,480.813	489.376	392.571	1924
99.173	161.448	31.358	—	154.573	—	—	553.772	758.158	1,093.294	534.289	35.881	1925
875.152	—	—	—	192.563	—	—	594.421	700.315	819.155	590.859	441	1926
990.216	—	—	—	271.648	—	—	611.174	684.863	839.849	642.627	—	1927
990.845	—	—	—	268.163	—	—	760.565	668.270	930.608	704.743	—	1928
1,123.887	—	—	—	213.027	—	—	632.227	717.438	863.407	725.564	—	1929
966.796	—	—	—	165.504	—	—	417.704	596.907	655.945	594.909	—	1930
839.067	—	—	—	118.611	—	—	494.059	658.869	555.733	486.219	—	1931
1,061.717	—	—	—	84.384	—	—	470.566	605.423	394.103	402.769	—	1932
1,118.148	—	—	—	60.545	—	—	515.182	657.662	338.504	437.185	—	1933
1,145.757	—	—	—	120.335	202.614	—	542.083	598.723	356.708	441.341	—	1934
1,293.388	—	—	—	166.464	191.631	—	651.722	561.790	340.742	450.645	—	1935
1,186.143	—	—	—	224.548	204.908	44.670	688.181	568.808	364.975	406.331	—	1936
1,336.042	—	—	—	309.189	234.666	65.214	842.855	742.808	443.761	452.532	—	1937
1,436.600	—	—	—	274.019	267.855	75.275	858.141	753.285	591.054	444.995	—	1938
1,609.437	—	—	—	270.612	259.739	70.076	962.432	901.672	797.751	472.418	—	1939
1,569.392	138.342	—	—	317.439	249.131	62.273	964.501	1,022.361	1,228.552	490.526	—	1940

*) 1910. augusztus 1-től kezdve Borsodi Szénbányák Részvénytársasága cég alatt.

Társulatunk ötven

Év	Részvénytőke	Elsőbbségi kölcsön	Tartalékok	Hitelezők	Befektetések
	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>
1892	800.000	—	36.338	222.698	951.443
1893	1,200.000	—	160.632	132.918	1,253.770
1894	2,000.000	—	436.164	5.214	1,858.810
1895	3,200.000	—	763.604	282.450	3,286.532
1896	6,800.000	—	917.036	1,454.173	6,924.816
1897	6,800.000	—	1,132.290	2,586.244	9,572.454
1898	12,000.000	—	1,421.980	6,737.808	18,049.632
1899	12,000.000	—	1,504.980	8,785.962	19,993.656
1900	12,000.000	—	1,910.000	10,023.741	21,038.998
1901	12,000.000	11,424.000	2,542.000	1,722.570	22,492.338
1902	12,000.000	11,323.088	3,345.000	2,217.343	23,248.116
1903	12,000.000	11,217.416	4,720.000	1,752.072	24,480.886
1904	12,000.000	11,106.368	5,301.200	2,125.421	25,655.838
1905	12,000.000	10,990.620	6,325.460	3,034.031	27,513.022
1906	12,000.000	10,869.043	7,330.460	4,492.141	30,003.021
1907	12,000.000	10,742.267	8,590.460	7,728.958	33,572.867
1908	12,000.000	10,609.306	10,535.460	9,636.368	38,573.553
1909	16,000.000	10,471.208	19,367.570	5,341.581	42,190.504
1910	16,000.000	10,326.147	22,227.544	4,032.727	40,564.972
1911	16,000.000	10,175.794	25,658.010	4,595.403	41,752.904
1912	16,000.000	10,018.384	29,216.551	5,855.866	45,317.113
1913	16,000.000	9,852.871	34,168.368	7,142.200	46,797.195
1914	16,000.000	9,687.076	39,199.524	9,040.576	49,079.984
1915	16,000.000	9,507.624	*) 44,200.235	10,084.092	51,370.826
1916	16,000.000	9,320.080	49,172.788	12,469.514	54,495.158
1917	16,000.000	9,124.444	54,860.207	14,253.733	58,079.376
1918	20,000.000	8,919.288	89,249.749	20,480.294	62,908.386
1919	20,000.000	8,705.564	94,449.749	51,553.605	69,970.520
1920	24,000.000	8,481.844	189,088.533	164,346.663	81,707.002
1921	32,000.000	8,248.128	326,854.105	469,046.008	316,722.515
1922	48,400.000	8,004.416	1.228,954.105	2.436,357.920	556,097.082
1923	484,000.000	7,749.280	4.408,354.105	28.204,142.075	3.169,616.371
1924	484,000.000	7,482.244	44.658,254.105	95.514,092.745	10.334.738.710
	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>
1925	48,400.000	6,521.365	31,436.025	5,044.955	62,558.272
1926	48,400.000	5,844.097	37,286.546	7,986.334	63,507.287
1927	48,400.000	5,501.033	44,284.591	8,659.764	65,148.901
1928	48,400.000	5,177.694	51,007.961	9,452.946	69,494.506
1929	48,400.000	4,853.370	59,046.463	10,152.712	74,239.907
1930	48,400.000	4,509.771	67,314.961	11,028.564	82,188.382
1931	48,400.000	4,143.016	73,924.807	14,148.620	85,093.822
1932	48,400.000	3,764.006	79,917.477	15,956.376	89,011.758
1933	48,400.000	3,366.835	84,093.496	17,470.294	89,394.574
1934	48,400.000	2,958.736	89,264.983	16,021.406	91,653.657
1935	48,400.000	2,827.146	94,256.247	16,071.072	92,595.920
1936	48,400.000	2,811.448	100,199.793	18,581.546	94,218.317
1937	48,400.000	2,811.448	106,466.929	20,186.765	95,459.182
1938	48,400.000	2,810.818	112,574.039	24,337.396	98,600.331
1939	48,400.000	2,810.818	116,246.176	40,050.182	107,206.629
1940	48,400.000	2,810.818	120,746.730	53,588.507	124,789.500
1941	48,400.000	2,810.818	125,055.596	58,056.248	138,895.662

*) 1915-től alapokkal együtt.

letévének mérlege.

ézőkészetek értékpapírok	Adósok	Adó és illeték	Szociális kiadások	Évi nyereség	A mérleg végösszege	Osztalék	
<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	<i>Korona</i>	
33.441	146.211	—	—	108.521	1,185.224	7%	14.—
58.740	315.792	—	—	202.592	1,704.666	8%	16.—
145.075	604.526	—	—	260.867	2,713.251	8%	16.—
316.883	827.743	—	—	377.445	4,645.200	8%	16.—
1,623.287	811.054	—	—	382.774	9,575.596	8%	16.—
587.620	625.366	—	—	437.048	10,990.346	5%	10.—
466.932	895.390	—	—	—	20,169.788	—	—
460.722	1,265.907	—	—	150.120	22,461.062	—	—
682.448	2,333.496	—	—	841.006	24,889.139	—	—
1,649.753	2,597.727	—	—	1,074.531	29,552.136	5%	10.—
2,007.580	2,969.709	—	—	1,298.929	31,241.108	5½%	11.—
2,045.293	2,585.496	—	—	1,190.419	31,789.125	5½%	11.—
1,603.848	2,907.761	—	—	1,137.744	32,932.214	6%	12.—
1,528.400	3,079.071	—	—	1,317.172	35,028.120	7%	14.—
1,294.292	3,215.433	—	—	1,596.792	37,761.522	8%	16.—
1,381.187	4,020.324	—	—	2,325.587	42,992.228	10%	20.—
1,476.318	4,044.469	—	—	3,095.476	47,629.418	12½%	25.—
6,790.387	4,734.470	—	—	3,753.459	56,832.018	13½%	27.—
10,586.762	5,049.535	—	—	4,106.355	58,716.249	15%	30.—
13,458.661	4,919.175	—	—	4,634.350	63,214.892	17%	34.—
13,142.754	6,657.754	—	—	5,130.020	68,532.362	19%	38.—
16,088.825	8,159.629	—	—	5,671.112	75,359.344	21%	42.—
18,483.408	8,439.917	—	—	5,292.687	81,995.455	19%	38.—
20,500.267	9,462.593	—	—	5,447.737	88,285.925	19%	38.—
21,611.463	8,960.945	—	—	6,328.394	97,245.301	21%	42.—
18,394.96	13,183.587	—	—	7,222.267	106,099.453	23%	46.—
43,930.717	17,167.759	—	—	7,878.728	150,712.251	23%	46.—
36,124.621	48,389.111	—	—	11,709.565	191,309.800	30%	60.—
83,534.541	210,756.214	—	—	20,811.009	413,051.522	45%	90.—
74,794.824	** 455,896.929	—	—	49,319.599	895,010.606	75%	150.—
224,572.774	2,707,371.521	—	—	258,186.299	4,003,781.808	250%	500.—
4,986,989.402	30,744,798.614	—	—	11,143,210.660	44,441,484.053	1250%	25,000.—
15,381,821.532	161,965,038.794	—	—	76,917,506.032	218,949,952.713	8750%	175,000.—
<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	<i>Pengő</i>	
4,371.654	26,214.253	—	—	6,672.521	99,563.293	8%	16.—
5,647.767	35,313.179	—	—	9,985.756	111,925.333	11%	22.—
9,714.934	39,746.037	—	—	12,179.880	125,020.077	15%	30.—
11,064.200	42,008.746	—	—	13,171.602	135,519.457	17½%	35.—
12,752.468	44,124.259	—	—	14,566.235	146,125.459	19%	38.—
12,761.850	40,885.666	—	—	10,868.048	152,698.231	16%	32.—
13,820.692	43,681.009	—	—	8,289.729	160,112.037	12%	24.—
12,349.427	44,128.542	—	—	4,672.509	165,251.523	7%	14.—
11,208.285	50,190.206	—	—	3,268.430	170,139.469	5%	10.—
8,145.173	53,668.033	2,619.630	2,751.317	3,298.483	174,298.611	5%	10.—
10,708.399	55,989.348	2,767.667	2,778.824	4,444.610	181,531.516	6½%	13.—
11,418.389	62,917.797	3,527.889	3,215.419	5,589.904	192,577.226	8%	16.—
11,840.552	71,362.549	3,675.569	3,798.543	8,591.033	205,171.197	10%	20.—
19,339.018	67,749.982	6,207.958	3,899.020	5,942.388	214,460.932	8½%	17.—
26,766.413	71,611.812	4,136.711	4,792.991	6,448.069	236,057.735	8½%	17.—
36,049.658	59,349.667	9,293.114	5,609.913	6,150.173	256,006.139	8½%	17.—
52,680.542	63,170.082	8,580.682	7,536.627	7,231.263	294,741.637	8½%	17.—

** 1921-től kezdve a bankbetétek az adósok rovatában szerepelnek.